

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

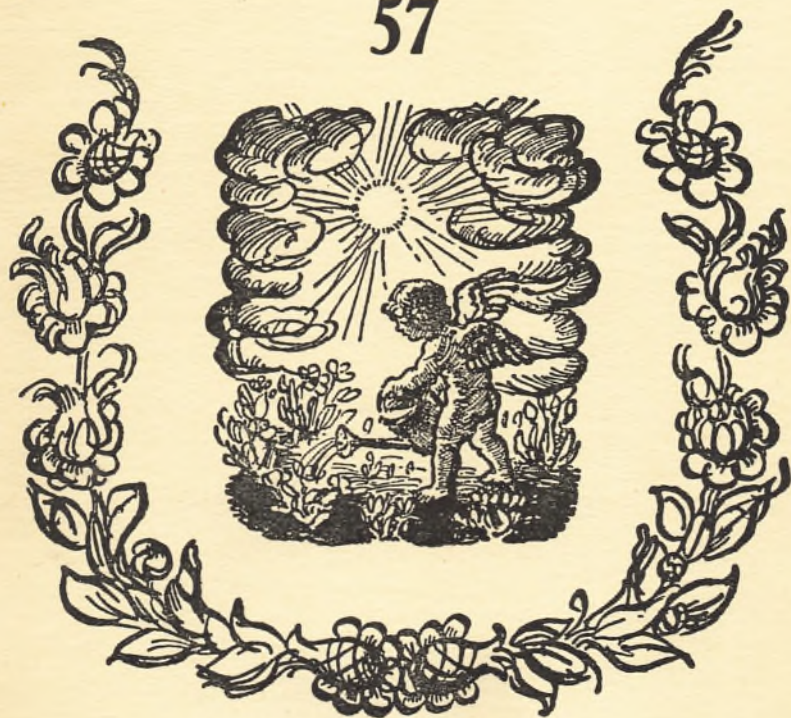
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fra
Vallekilde Folkehøjskole

57

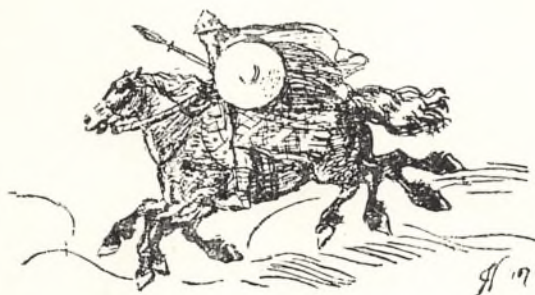
Udgivet af Selevsforeningen

1950

DANMARKS
PÆDAGOGISKE
BIBLIOTEK

FRA VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLE

57

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1950

Og der var hyrder i den samme egn, som lå ude på marken og holdt nattevagt over deres hjord. Og en Herrens engel stod for dem, og Herrens herlighed omstrålede dem, og de blev såre forfærdede. Og engelen sagde til dem: frygt ikke; thi se, jeg bringer jer godt budskab om en stor glæde, som skal være for hele folket, at jer er i dag en Frelser født, som er Kristus, Herren, i Davids by.

Niels Skovgård: Hyrderne

Barnet, som kom fra Gud.

En svensk Fortælling, som foregaar i Fantasien, skilddrer nogle Mennesker, der er forvirrede og forbitrede over, at de ikke kan forstaa Livets Mening. Alt for meget ser tilfældigt og meningsløst ud. Og de gaar saa i Flok til Gud selv og stiller ham mange Spørgsmaal og bitre Anklager. Til sidst spørger de ham om, hvad han har ment med Børnene. De smaa hjælpeløse og værge-løse Børn, som saa helt er i Skæbnens og Omgivelsernes Vold, hvad har du ment, dengang du skabte dem? Da svarede Gud ganske stille, men dog saa højt, at de alle kunde høre det: »Med dem har jeg slet intet ment — *du var jeg bare lykkelig.*«

Det er en Fantasi, men mon den ikke i Guds Svar kommer meget nær til Virkeligheden? Det lille Barn er Guds fineste og skønneste Skaberværk. Og naar vi Mennesker midt i vor travle Foretagsomhed fanges af Barnets uudsigelige Skønhed, naar vi standser op, fordi vi maa staa stille et Øjeblik overfor dette Mysterium iblandt os — saa kan det ogsaa gaa gennem vore Sind, at da maa det have været en lykkelig Stund for Gud og Højdepunktet i hans Skaberglæde, dengang *Barnet* første Gang levede sit Liv for Øjnene af ham.

Men det, vi Mennesker mærker, naar vi staar ved Børnenes Verden, er ikke blot en Ærefrygt og en Lykkefølelse — der blander sig ogsaa noget andet ind deri. En Længsel efter noget, der gik tabt. Og en Skyldfølelse, fordi vi selv er medansvarlige for, at der gik mere tabt end nødvendigt. Det er ikke saa meget Overvejelser og klare Tanker, som det er en helt umiddelbar Følelse. Jeg tror, at ogsaa et Menneske, som ikke har nogen personlig Gudstro, og som maaske i Almindelighed afviser den kristne Tale om Synd og Anger, dog kan opleve, at naar

han ser ind i Børnenes uskyldige og yndefulde Verden. er der noget, der vil bede om Tilgivelse inde i ham. Og da er der en Længsel, der rører paa sig, en dunkel og smertelig Længsel.

Derfor er der saadan Magt i det kristne Juleevangelium. I dette, at da Gud rigtig vilde have os Mennesker i Tale, begyndte han med at lægge sin egen Søn som et lille Barn ned iblandt os. Med den Mildheds Magt, der er ved Barnet — saadan vilde han, at det skulde begynde. Og da Barnet voksede til, skete det, der aldrig før eller siden er sket her paa Jorden, at det bevarede sin Uskyld og sin aabne Oprindelighed. Jesus voksede op som andre til at blive ung og til at blive voksen Mand, men uskyldig og værgeløs Barnlighed blev ved at være hans Kendemærke.

Det er derved, han banker saa vedholdende paa vort Hjertes Dør. Det er derved, han kalder paa Længsel og Anger saa indtrængende, at vi maa gøre os genstridige, hvis vi ikke vil drages deraf. Hvis han var kommet som den voksne og saadan, at han havde begyndt med at male Synden sort for at faa os til at skamme os over vor Tilstand, vilde det aldrig have faaet den Virkning, som Barnet fra Bethlehem fik paa Mennesker. Det vilde aldrig have faaet den Magt over Menneskesind, som han fik, der kom i Barnets Afmægtighed og forblev i den. Han, som kom uden Tyngde, uden Fordømmelse, og hvis eneste Vaaben var at leve Uskyldighedens Liv blandt skyldige.

*

Det er en gammel, men ofte gentaget menneskelig Misforstaaelse, at man kan faa Mennesker til at afsky Synden ved at vise dem, hvor syndig den er. At man kan faa dem til at angre det egenkærlige ved at vise dem, hvor ondt og stygt det er, og faa dem til at længes ud deraf. Paa den Vis kommer man ingen Vegne. For det egenkærlige har jo *saa* mange tiltalende og indsmigrende

Forklædninger. Og det lader sig ikke gøre at afsky det forkerte, saa længe man ikke kender det modsatte. Det lader sig ikke gøre at længes ud af noget, saa længe man ikke drages positivt af det, som er anderledes og bedre. At ville jage Mennesker fra det onde ind i det gode, fra falsk Liv til Virkelighed, fra Døds og Djævels Tyranni ind i Guds Naade, er der endnu aldrig kommet ægte Resultater ud af.

Men Juleevangeliet forkynder, at Gud ikke har gjort sig skyldig i denne Misforstaaelse. Han begyndte ikke med at male den mørke Baggrund op for bagefter at tegne sit Lys ind deri. Han tændte blot Lyset og lod os om at opdage Mørket. Han lod sin uskyldige Søn blive den lysende Baggrund for al Menneskeslægtens Færden og Væremaade, saa skulde vi selv faa Øje paa, hvordan Skyggerne tegner sig mod det klare Lys.

Men derfor er det saadan for voksne Mennesker, at der *er* noget i Juleevangeliet, der gør ondt paa os. Skønt det er saa venligt og mildt — nej, fordi det er saa venligt og mildt, derfor er det ikke smertefrit at omgaas. Selverkendelsen, Angeren, Afstandsfølelsen melder sig. Det, som mange strenge Bebrejdelser ikke vilde kunne udrette — for dem kan man forholdsvis let forhærde sig overfor — det udretter Bethlehemsbarnet og Menneskesønnen med sit milde, rene, enfoldige Lys. Ved at se paa ham kan den grødefulde Anger blive til.

Hvad vil det sige, at Angeren er grødefuld?

Det vil først sige, at den virker opløsende paa det unøjsomt krævende overfor Livet og det hovmodigt kritiske overfor andre Mennesker. Den, der ser sig selv paa Jesu lyse Baggrund, betragter ikke længere Livets Gøder som noget, der er selvfølgeligt at faa og uretfærdigt at undvære. Han føres ind i en ydmyg og frigørende Tak-

nemmelighed. Han undrer sig mere over det, han faar. end over det, han mangler. Og det er der fornyende Kræfter i, det er frugtbart baade i de store Ting og i den jævne Hverdag. — Og den, der ser sin egen Skygge mod Lyset af Jesu rene Uskyld og selvfølgelige Godhed, svækkes i sin selvsikre Kritik og hastige Forkastelse af andre Mennesker. Han opdager en Samhørighed med dem, en Samhørighed i at være langt borte fra det sande Liv. Det dæmmer for ham, at i Virkeligheden har han ingen Grund til at se ned paa dem og ingen Ret til at støde dem fra sig. For vi er alle under den samme Dom. Vi er alle Skygger mod Lyset. Og vi er alle henvist til at haabe paa Barmhertighed.

Og dernæst er Angeren grødefuld, fordi naar vi ser Gud for os som den milde Gud, bliver der Ting, som vi ikke nænner. Ikke som den krævende Øvrighedsperson, skabt af vore Forudsætninger, men saadan som han har vist sig i Jesus som den uskyldigt vaabenløse, den hæmningsløst givende, den som ikke fordrer det gode, men saa meget mere inderligt ønsker det og barnligt beder om det — naar dette Billede af Gud trænger sig ind paa et Menneske, da kan det ske, at der bliver Ting, som han ikke kan nænne at gøre, og andre Ting, som han ikke kan nænne at lade være med. Det er et Forløb, der ikke saa meget fører til at sige: det maa jeg ikke, det tør jeg (desværre) ikke. Og heller ikke til: det holder jeg mig (heldigvis) for god til. Nej, men naar det siger inde i et Menneske: det kan jeg ikke nænne — overfor min Næste og den Gud, som staar værgeløst ved Siden af min Næste og smiler og græder sammen med ham ... da løbes der Storm mod Egenkærligheden, og det hænder, at den ikke kan staa sig.

Og endelig er der det grødefulde i Angerens Bedrøvelse, at den vækker en Længsel efter at blive som de smaa Børn. En Længsel fremefter. For den, der er uden

Tro, kan det højst blive en vemodig Længsel tilbage, efter noget som er gaaet uhjælpelig tabt. Men for den, der har det Budskab klingende i sine Ører, som Gud begyndte at sige Mennesker Julenat, bliver det en Længsel fremefter. En Længsel, som er i Strid med meget andet i os, og dog en Længsel. Efter at blive som Jesus var. Barnet i Guds Haand, helt i Guds Haand. Det synes saa fjernt fra vore Muligheder, og dog er det hans Tilbud til os: Jeg skal hilse dig fra min Far og sige dig, at han gerne vil gøre dig til det, jeg er. Jeg er det rigtige Menneske. Og bliver du ved med at se paa mig, selvom det ofte skærer i Øjnene, vil det engang ende med, at det ogsaa bliver helt rigtigt med dig.

Tænk at kunne sige til en blind: »Der skal blive engang, hvor du faar dit Syn igen og kan se lige saa godt som andre!« Tænk at kunne sige til en, der er lem-læstet: »Vær sikker paa, at du igen skal blive fuldstændig hel og sund!« Sikken Forandring for den, det siges til. Selvom det maaske skal vare en rum Tid, før det sker, er det dog allerede nu en vældig Forandring, at det engang skal blive saadan. En Forandring i hele Perspektivet og dermed ogsaa i Forholdet til det, der skal leves idag. — Men til os siges der noget, som er endnu større end det: se blot ind i Børnenes Uskyldsrige og derigen-nem endnu dybere ind til ham, som hele sit Liv bar Barnets Mærke paa sin Pande, og vid saa, *at saadan er Guds Plan med dig*. Det virker en Længsel fremefter, frem mod et Løfte, som skal opfyldes af Gud. Men de, som lader sig drage ind i denne Længsel, kan ikke undgaa at præges deraf. Det sætter Spor i deres Livsholdning.

*

Derfor takker vi Gud, fordi han gik os i Møde i et Barns Skikkelse.

Erik Gelting-Hansen.

Folkelig kultur.

I.

Der var en tid, da ingen højskoler eksisterede, da forsamlingshuse og missionshuse ikke fandtes, da foredrags- og ungdomsforeninger, skytte- og gymnastikforeninger ikke kendtes.

Der kom en anden tid, da folkehøjskoler myldrede frem, i tyveåret fra 1864—1884 oprettedes omkring 70 højskoler, da næsten hvert sogn fik sit forsamlingshus, lille og beskedent ganske vist, tarveligt udstyret, men dog hjemstedet for det oplysnings- og kulturarbejde, som gennem mangfoldige foreninger blomstrede frem i næsten alle egne af det landlige Danmark.

Omkring århundredskiftet, da livet omkring højskolerne og forsamlingshusene endnu var i fuld udfoldelse, hørtes imidlertid stærke kritiske røster. De kom fra tidens to største digtere, Henrik Pontoppidan og Jakob Knudsen. Når deres kritik af vor folkelige kultur måtte virke så stærkt, skyldtes det jo, dels at de rager så højt op i dansk åndshistorie, dels at den ene, Pontoppidan, kom fra den folkelige kulturs grænseområde, og den anden, Jacob Knudsen, kom fra denne kulturs centrum.

Pontoppidan og Jakob Knudsen så et Danmark, hvor bønderne, især gårdmændene, stort set havde sejret. De havde vundet den politiske magt, og de tøvede ikke med at bruge den; en sjællandsk bonde var blevet minister, en jysk folkeskolelærer landets mægtigste mand; at gøre

dette muligt på trods af hoffets og godsejer- og embedsmandsaristokratiets modstand — herfor havde bønderne kæmpet og sejret. Gennem andelsbevægelsen havde de fået både økonomisk styrke og menneskelig rejsning. Og i nøje samklang hermed hørte man gerne højskolens tale om menneskets værdighed og folkets nationale kamp.

Her stillede så Pontoppidan spørgsmålet: hvad kom der ud af hele denne kulturbevægelse? Han pressede problemet op i et nærgående socialt spørgsmål: huskede I sejrende jeres medmennesker ude langs skovhegnet, i hytterne omme i smøgen; huskede I de gamle udslidte eksistenser, som i de mange år arbejdede på jeres marker?

Stillede Pontoppidan indtrængende et socialt spørgsmål, så formulerede Jakob Knudsen det som et meget personligt spørgsmål. Kunde I modtage det nye, så I blev rigere og sandere mennesker, så I ikke alene vandt det større udsyn, men også voksede i personlig dybde. Hvis ikke, så blev det let til udvændighed det hele. Så gasser I jer i de materielle goder, den økonomiske fremgang medførte, men sindets tomhed og det uægte skriger ud af den efterabning af bykulturen, I er blevet offer for. Man behøver bare at mindes hans roman »Fremskridt« for at mærke hans harme og hans angst, for Jakob Knudsen kendte som nogen og elskede som nogen sand folkelig kultur. Og han har givet skønne og dybe udtryk for folkelig kultur, især blandt bønder, der forhåbentlig skal stå, så længe dansk åndsliv lever.

Men mens de to store hver på sin måde fremsatte deres advarende kritik, så voksede den folkelige kultur — i hvert fald i bredden, tilsyneladende også i kraft. Der var en egen lys optimisme over de 20 år fra midten af 90'erne til den første verdenskrigs udbrud i 1914. Der var ingen voldsomme spring i udviklingen, ingen kriser, i alt fald ikke i den danske landbefolknings tilværelse.

Når Alberti-katastrofen kunde virke så rystende, viser det netop, hvor tilvante de rolige næsten harmoniske forhold var i landbokredse. Disse 20 år fortæller om en uafbrudt økonomisk fremgang. Også industrien var i fremgang, og arbejdsløsheden var lille.

Vi havde vort blødende folkesår ved Kongeågrænsen. Men danskhedens øgede styrke i Nordslesvig i årene op mod verdenskrigens udbrud — og det var en øget styrke på alle områder: økonomisk, politisk og især folkelig-nationalt — lyste med forhåbning over hele striden. På tærskelen til krigsudbruddet fik danskhedens styrke og tilidsfulde stilling sit klassiske udtryk ved det store danske møde i Haderslev, da H. P. Hanssen vendt mod den anmassende tyskhed og dens observatører ved mødet udslyngede Hostrups ord:

Du kan vel kro dig af døgnets kår
og sejren, *de* har dig skabt;
men du fører en kamp imod tusind år,
og i den har du visselig tabt.

Da man ved en langt senere lejlighed hyldede H. P. Hanssen for hans nationale indsats, og da han skulde svare på denne hyldest, sagde han meget træffende, at en væsentlig forklaring på hans arbejdslykke lå i den omstændighed, at den *stigende* nationale bølge havde båret ham frem. Det var meget beskedent sagt, for var der nogen, der havde ære af at have forvandlet bølgedalen til bølgetop, så var det jo H. P. Hanssen.

Som der var støt økonomisk fremgang i disse års Danmark, og som der var frimodighed og tillid over den nationale kamp i Sønderjylland i disse år, sådan var der lys over det folkelige kulturarbejde i denne periode. Det var højskolens medbørstid. Det var Jacob Appels og Alfred Povlsens, Povl Hansens og Grønvald Nielsens, Begtrupps og Bredsdorffs egentlige manddomstid. Sjældnen om

nogen sinde har en kulturbevægelse haft dygtigere tjenere i anden generation. Vi, der var unge dengang og blev elever hos disse mænd, fik tændt et syn i glød, som forhåbentlig skal varme os indtil vor død. Det var en ubeskrivelig glæde at være elev på en god folkehøjskole. Og højskolens lyse ånd levede i mangfoldige ungdoms- og gymnastikforeninger. Som 16 års knøs deltog jeg for første gang i De danske ungdomsforeningers årsmøde på Hejls efterskole. Ved det store offentlige møde på Skamlingsbanken lyttede jeg med alle sanser åbne til Morten Larsen, H. P. Hanssen og Bredsdorff. Og tør jeg end ikke som N. J. Termansen, der 66 år forud stod det samme sted og lyttede til Grundtvigs mægtige tale, sige: »Det er den mærkeligste dag i mit liv . . . . aldrig før var ordets magt blevet mig så klar, aldrig før var den fædrelandske luftning strømmet så hjertemild og med så frisk et åndepust over mit indre. . . . Nu var det værd at leve, thi nu var der noget at leve for. . . . Endnu står hans (Grundtvigs) skikkelse, som jeg den gang så den, så levende for mit øje, som om det ikke var 27 år, men kun een dag siden. . . . Hver en streng i mit indre gav genlyd, og jeg glemte næppe et ord . . . .« — tør jeg end ikke som Termansen sige, at jeg husker hvert ord, så tør jeg dog 40 år derefter sige, at hin sommerdags overvældende stærke indtryk er aldrig blevet afblegede eller usande for mig. Den dag står for mig i mindets glans, og som den i tiden umiddelbart efter kastede lys og glæde over ungdomslivet i mark og stald, sådan opmuntrer hin sommerdags oplevelser mellem Skamlingsbankerne mig til dagens gerning fremdeles.

Ja, det var en lys tid med et tillidsfuldt syn på fremtiden. Det er karakteristisk, at da Begtrup skal slutte sit storartede værk: Det danske folks historie i det 19. årh., så skriver han i 1914 med henvisning til sønderjydernes trofaste og redelige kamp: »Tager vi lære deraf, og

søger vi hjælpen, hvor den ikke svigter, så vil den Gud, som i det sidste århundrede så *kendeligt* har ført vort lille folk fremad på lysets vej, være så nådig fremdeles at bevare hele det danske folk, så at det i kommende tider kan øve sin særegne livsgerning til gavn for menneskeheden og til Guds ære.«

II.

Jeg har ønsket at sige alt dette som baggrund for nogle ord om den folkelige kulturs stilling og opgave nu. Man har vistnok kunnet høre i det foregående det 19. årh.s optimisme. Fremskridtstroen beherskede os. Det skulde gå fremad. Optimismen og fremskridtstroen fik vel et meget alvorligt knæk med den første verdenskrig 1914—1918. Men i alt fald her i Danmark oplevede vi i de første efterkrigsår en fornyet og forstærket optimisme. Den tyske trusel, som i 2—3 menneskealdre havde knuget os og bestemt næsten hele vor udenrigspolitik, syntes fjernet. Versaillesfreden i 1919 bragte opfyldelsen af mange folkeslags inderste håb. Overalt søgte man frem mod de nationale grænser, og hvor dette ikke lykkedes, søgte man gennem mindretalsbeskyttelse at værne om de dyreste menneskerettigheder. Trods alt hvad man kan sige af ondt om Versaillesfreden, så er sandheden dog den, at aldrig har så få mennesker levet under national tvang som efter Versailles. Og Folkeforbundet tændte hos mange håbet om en hel ny tilstand for menneskelig og national værdighed. Mange af højskolens bedste mænd kastede sig helhjertet ud i arbejdet for mellemfolkelig forståelse. Naturligvis var der også en del overfladiskhed i alt dette. Man tog sine steder alt nyt og internationalt for gode varer.

Men der var både over den europæiske og hjemlige front megen optimisme et godt stykke ind i 1920'erne. Det var under sådanne forhold, at mange af os be-

gyndte vor manddomsgerning i højskolen og det folkelige arbejde.

Efterhånden drog så mørke skyer op over Europas himmel, at vi begyndte at forstå, at en ny tid var inde. Jeg tror ikke, de sidste 20 års mægtige begivenheder behøver at ændre højskolemandens grundsyn på mennesket og folket, dets bestemmelse og opgave, ingenlunde. Men det er blevet nat for megen letkøbt optimisme.

Hvad vi har lært, vil jeg prøve at sammenfatte i følgende punkter.

1. Vi har lært en streng sammenhæng mellem tingene, mellem de store begivenheder derude og herhjemme. Europas fremstormen i det 19. årh. for at erobre og udnytte den øvrige verden er standset. Europas herskertid er forbi. Politisk betyder det, at London og Paris, Berlin og Wien er blevet provinsbyer. Det er i New York og Moskva, det foregår. Europa er forblødt og afkræftet. Selv det stolte England er sunket ned til en andenrangs stat, og de før så mægtige vesteuropæiske fastlandsmagter kan ikke engang forsvare sig mod østens angreb. Det berører i allerhøjeste grad os. Det lille Danmark ligger ikke længere lunt i vejsvinget. Vi skal aldrig mere kunne synge om det puslingeland, der hygger sig i smug, mens hele verden brænder om din vugge. Vi er kommen ud på den storpolitiske hovedvej, hvor færdselen er farlig, især for småfolk.

2. Fremskridtsoptimismen har lidt et grundigt nederlag. Og den kan ikke leve videre af nok så mange tekniske vidundere. Det kan være godt nok, at et menneske nu kan flyttes 1000 mile i timen, mens en tidligere tids mennesker måtte nøjes med 1 mil i timen. Men alt kommer an på retningen. Og hvis retningen går ad helvede til (Alf Ahlberg), så var en langsommere fart dog at foretrække. Det kan være godt nok, at vi gennem radio kan komme i forbindelse med den halve eller hele

verden. Men er det hovedsagelig løgn og fordømmende propaganda, der udbrøles gennem højtalerne, så var mere primitive og mindre effektive meddelelsesmidler at foretrække. Teknikken kan imponere; men den slår ikke til. Det er menneskets moralske habitus, der spørges om.

3. Vi har oplevet faren for vor kulturs mekanisering og industrialisering. Jeg ser her bort fra mekaniseringens og industrialiseringens omformning af arbejdslivet, industrialiseringens indtrængen på alle arbejdslivets områder, en proces, som stadig er i rivende udvikling. Jeg skal kun sige, at alt dette har været delvis nødvendigt. Men der er et højest alvorligt problem, som bør interessere os i denne forbindelse, nemlig mekaniseringens og industrialiseringens påvirkning af åndslivet. Som industriens løsen er: billig masseproduktion, sådan påtvinger mekaniseringen og industrialiseringen os på åndslivets område billige masseindtryk. Mens N. J. Termansen for godt 100 år siden kunde opleve et folkemøde som en enestående oplevelse, der varmede hans sjæl for hele livet, og mens vi endnu i vor ungdom kunde gemme et møde, en teateraften, en koncert som en dyrebar oplevelse, så vælter gennem film og radio indtryk daglig ind over vort sind. Vi kan praktisk talt daglig høre en berømt tale i radioen. Vi kan daglig lytte til verdens ypperste sangere og den fine klassiske musik. Vi skal bare trykke på knappen til de rigtige tider. I biografen har vi såre let ved at se livets mest spændende dramaer rulle forbi vore øjne.

I alt dette kan der være store muligheder. Jeg sætter stor pris på at kunne sidde i min stue og høre f. eks. Churchill eller lytte til Aksel Schøits sang eller Mozarts musik. Jeg har frydet mig over Weysefilmen og været stærkt grebet af at se De bedste år. Mekaniseringen og industrialiseringen har budt os ringe muligheder. Men spørger vi om indvirkningen på vor folkelige kultur, så bliver der alligevel et problem stående, som nok kan

give urolige tanker. Skønt vi f. eks. har fået den letteste adgang til at høre den bedste musik, så er vi ikke blevet dygtigere til at høre, vist tværtimod. Når vi modtager et nyt elevhold, må vi direkte sige til de unge, at et virkeligt udbytte af musik forudsætter en stille koncentreret lytten; men dette er de fleste tit ukendt; de er vant til at pladre løs, mens højtaleren udspyer tilfældig underholdning. Bare for få år siden kunde man være sikker på, at der i en større elevflok var ret mange, der mødte med violin. Nu er det meget sjældent, at nogen kommer med en violin eller kan spille violin, men mange kommer med harmonika. Der er ganske anderledes mekanik, fynd og klem i sådan en tingest. Mens store diskussioner før var den centrale sag ved elevernes lørdag aften-underholdning, så er det nu skets og atter skets, som er det store nummer. Mon det er resultatet af statsradiofoniens store indsats med »Familien Hansen«!

Disse sidste linjer må ikke opfattes som et udtryk for mismodighed; thi erfaringen viser jo, hvordan de »klimatiske« forhold kan ændre den hele indstilling. Da vi således kom noget hen på forrige vinter, dannede eleverne den ene forhandlingsgruppe efter den anden, og aftenerne kunde næsten ikke slå til, så ivrige var de efter at drøfte store spørgsmål, som optog dem.

Vi er imidlertid blevet så forfilmede, det vil sige: vi spørger ikke om det enkle, varige, stærke indtryk, som sænker sig i sjælen, arbejder i sjælen og kræver vor fortsatte medarbejden, men vi spørger efter det stadigt skiftende, det nye indtryk. Med andre ord: efter underholdning. Og nu har mange mennesker et rimeligt behov for den afslappelse, som en harmløs, uskyldig underholdning måske allerbedst kan give. Men bliver underholdning vor væsentlige eller endog vor eneste sjælelige føde, så bliver livet efterhånden tomhed og øde; en tomhed og et øde, som man måske søger at flygte fra gennem ny og mere

forceret og nervepirrende underholdning. Men livet indhenter os. Og en dag bliver tomheden uudholdelig.

Ved det nordiske højskolelæremøde på Sörängen sagde den svenske højskoleforstander, dr. Alf Ahlberg om industriarbejderen: der er tre forhold, som er hans fare og pine: for det første tomheden; det mekaniserede, ensformige arbejde har ikke kunnet give hans liv indhold, den industrialiserede underholdning har heller ikke kunnet det. Deraf følger for det andet, at han kommer til at fattes virkelig glæde; han har et skrigende behov — ikke for fornøjelse og underholdning, men for sand glæde. Og endelig for det tredje: han har alt for ofte mistet kontakten med det, som i tidligere tid skabte højtid i et menneskes tilværelse. Det liv, som levedes under kirkehvælvinger, det liv, der rørte sig så langt klangen fra kirkens klokker hørtes, skabte sig en række traditioner, som måske var dunkle og svage nok; men de betød, at disse mennesker havde helligdomme, som kaldte på ærbødighed og ærefrygt. Jeg tænker næsten hver dag på, sagde Alf Ahlberg, hvordan der kan tales til nutids mennesker, så de i ærefrygt kender sig stillet ind for livets helligdomme.

Dette blev sagt om industriarbejderne. Ahlbergs ord gjorde et stærkt indtryk på os, fordi vi følte, at hans ord havde ærinde til mange andre. Så uhyre stærke kræfter har arbejdet for at fladtromle livet. Men fladtromles livet for os, så det bliver uden storhed og højtid, så er det, at menneskelivet mister dets virkelige glæde og værdighed. Det kan vi ikke tåle. Også en folkelig kultur må eje glæde og værdighed.

Nu er det mærkeligt, at i en verden, hvor det menneskelige er blevet misbrugt og nedværdiget, som det skete i krigen og stadig sker i diktaturet, hvor man kynisk bruger mennesket som middel og kun som middel, i en verden, hvor vi efterhånden har skabt en ubarmhjertig og

hensynsløs kultur — i denne hårde verden lyder nu i de sidste år en mærkelig tone om livets hellighed og menneskets værdighed. Den tone hører vi fra troende kristne, men også fra mennesker, som står kirken fjernt, men ud fra en religiøs livsholdning ser på livet.

Det er jo ikke os selv, som har skænket livet hellighed eller forlenet menneskelivet med værdighed. Men vi kan måske nu *høre* Morten Luther sige, da Jesus Kristus blev menneske, da kastedes der ære og værdighed over menneskelivet, og den ære skal vi agte højt og tage os til hjerte. Som en god mand eller kvinde kan ære mit hus ved at gå ind under dets tag, sådan og dog uendelig langt mere har Kristus gået ind i vort liv. Han tog ikke vor ære fra os, men han kastede værdighed over vort menneskeliv ved at bo iblandt os. Det skal vi aldrig glemme. Hvor ondt end livet omkring os arter sig, og hvor uværdigt vi end lever, Kristus har gjort livet helligt for os og kastet værdighed over det.

Vi trænger til ærefrygt overfor livet. Får vi den ærefrygt, så kommer vi i arbejde. Men må jeg fremhæve et særligt arbejde, nemlig det arbejde, vi skylder for at leve som menneske overfor menneske. Det er godt, om vi er fagligt dygtige, dygtige i vort erhverv. Men vi er ikke først og fremmest landmænd, håndværkere eller professionelle højskolelærere eller noget fjerde eller femte. Vi er først og fremmest mennesker. Det vil sige, vi har et hjerte, som ikke kan leve af faglig visdom, ej heller mættes af underholdning; efter dets natur længes dit og mit hjerte efter varme og kraft, som binder og forpligter menneske til menneske. Nogle af os har allermost kendt hjertets bundethed til Gud.

Men er det så ikke på tide, at vi siger til hinanden: lad os for vor egen skyld og for vore børns skyld ikke opluges af rastløs forretningstravlhed eller tom selskabelighed og underholdning. Men bevar dit hjerte frem for

alt det, der bevares; thi fra det udgår livet. Det er et ord fra den gamle pagt, men det har ærinde til et nutidsmenneske, og det har også gylighed i det folkelige kulturarbejde.

Det 19. årh.s fremstormen for at herske politisk og økonomisk er standset. Det må få kendelige følger, også for Danmark. Megen blåøjet kulturoptimisme fænger heller ikke mere. Men om vi rykker tættere sammen og i gerning viser virkelig social solidaritet, og om vi har hjertelig trang til at dele det bedste med hinanden, da kan fremtiden blive lige så rig som fortiden. Og den kan blive mere solid.

Uffe Grosen.

Kulturopgør og forkyndelse.

Glimt af Martin A. Hansens digtning.

V erdensbegivenhederne 1933—45 var for mange det sidste afgørende og hæslige bevis på, at vor moderne kultur er forgiftet; derfor er der *verden over siden 1945* vokset frem et *opgør* med denne kultur. En væsentlig side ved dette opgør er afsløringen af, hvordan en materialistisk forstandsdyrkelse, efterhånden som den viste sin afmagt, afløstes af en instinkt- og driftsdyrkelse, der har bragt os ud i et katastrofalt forfald på alle livets områder. Og sammen med opgøret med dette forfald er der i digtning og kulturkritik fremstået en *forkyndelse* af en ny livsindstilling, hvor en realistisk skildring af menneskets nød og afmagt fyldes af en tro på menneskeværdighed og guddommelig oprejsningskraft.

Det stærkeste og frodigste udtryk for dette opgør og denne nye forkyndelse i Danmark er givet af digteren *Martin A. Hansen*, som i det hele taget er en central skikkelse i vort åndsliv. Det er da en nærliggende opgave for højskolen at være med til at gøre hans indsats bekendt og give en smule hjælp til forståelsen af hans digtning.

Martin A. Hansen var oprindelig landmand og tænkte slet ikke på at blive digter. Han blev født 1909 i Strøby på Stevns og ville gå i faderens fodspor som landmand. Med stor glæde gik han op i *landbrugsarbejdet*, hvorom han siger, at det gav »tidligt pligter, i overgangsårene

fysisk krævende arbejde, lange arbejdsdage, hvad ansvarsfølelsen ikke tager skade af, hvad der lutraler vurderingen af frihed og skærmer mod selvynk og flæben. Rende fra pladsen kunne og gjorde man ikke, man indså ikke, det var mere ideelt at forberede sig ved genialt driverliv, for altså kunstner skulle man ikke være. Skrive-driften kom sent, som et udbrud, som en tyv om natten.«

Men hvorfor forlod han da landbruget, når han var så optaget deraf? I fortællingen »*Bogen*« har han givet et fingerpeg derom; fra barn af havde han en åndelig hunger, som krævede større næring og vækst, end hverdagens arbejde kunne give, og som førte ham til bøgernes verden, til åndens uendelige rige.

At kunne hjælpe andre børn til det, han selv havde higtet så uendeligt efter som barn, var vel et af de vigtigste motiver, der førte ham til seminariet og folkeskolen. Men på seminariet var det, at *skrive*driften kom »som et udbrud, som en tyv om natten«. I begyndelsen vel som blot en forløsning og afklaring af et gærende indre liv, men snart blev det at skrive til et kunstnerisk kald.

For alvor blev det et kald, da hans åndelige modning førte ham til *et opgør med »tidsånden«*. Hans første romaner »Nu opgiver han« (1935) og »Kolonien« (1937) var sociale romaner efter tidens krav, hvor han skildrede modsætningen mellem den konservative og traditionsbundne bondemand Lars Jørn og så den moderne indstillede søn Niels, der vil rationalisere og kollektivisere og skabe et retfærdigt samfund. Men disse bøger tilfreds-stillede ikke Martin A. Hansen, ligesom han ikke kunne affinde sig med tidsånden i det hele taget, og derfor brugte han nogle år til at gøre op med sig selv, hvad det var i tiden, som han måtte protestere imod, hvad det var, han savnede, og hvad han ville sætte i stedet. Ved at se tilbage på, hvad der havde præget og fyldt

hans barndomstid, så han det tydeligt for sig: det, som var det bærende og afgørende dér, var netop det, som tidens åndelige rørelser bekæmpede og forkætrede. Han siger selv om barndomstiden, at det var den tid, »hvor man endnu ejede den erfaring, at det religiøse ikke er sygelighed, men det sunde, kildespringet, — og da verden ikke var en maskine, men et drama, hvor ondt og godt brødes i hver molekyle, hver blomst, hver sjæl.« Overfor tiden må han give barndommen ret, og med bogen »*Jonatans rejse*« (1941, ny udgave 1950) tager han kampen op imod hele »tidsånden«. I smeden Jonatan legemliggør han gammel folkelig og bibelsk livsvisdom, og stillet overfor ham afsløres tiden i al sin goldhed og sit forfald. Bogens grundsyn kommer frem i en samtale mellem Jonatan og drengen Askelad — typen på det »frigjorte« menneske, der dog ikke kan frigøre sig for mørkerædsel og natteangst. Askelad vil frem i verden: »Jeg har uro, fordi jeg stiler højt. Jeg vil op på tinderne, hvor stejlt og farligt der så er.« »*Men hvad gavnede det dig, at du vandt den ganske verden, hvis du tog skade på din sjæl?*« sagde smeden. »Jeg har ingen sjæl!« svarede Askelad, »jeg har en stærk vilje, en enestående forstand og et godt navn.« Det gamle bibelord bliver prøvestenen, som afslører tidens nød, der jo efter bogens mening kommer af, at mennesker af Askelads type har gjort verden sjælløs og givet Fanden en kærkommen valplads. I bogens slutning fører Fanden nemlig Jonatan og Askelad op på et højt sted og lader dem se ud over Danmark. Han lader dem se, hvordan landet ville komme til at se ud, hvis deres inderste ønsker blev virkeliggjort. Smeden Jonatan ser for sig landsbyen derhjemme, forbedret hist og her efter tidens krav, men stort set hvilende i sin sunde livsindstilling. Askelad ser en skare ingeniører og teknikere nedrive landsbyen og opbygge en hypermoderne storby i stedet. Og da Fanden tvinges

til at vise dem, hvordan han vil have tingene, viser det sig, at ødelæggelsen kommer over storbyen, mens de står og ser på den. »Den ramtes af krigens rædsel, som vi har set det. Folk segnede i gaderne, lemlæstede, knuste. Intet blev levnet. »Der ser du, Askelad Stivnakke,« sagde Jonatan. — Men Askelad ville intet høre. Han stolede på sin egen kraft.«

Opgøret med tiden mundede altså ud i et opgør med Fanden; den gamle folkelige livsvisdom havde ret i, at den egentlige kamp er den, der foregår *i vort hjerte, hvor Gud og Satan kæmper med hinanden om vor sjæl*. Denne kamp kan man følge i historiens gang eller i eftertanken, filosofien, og begge dele frister Martin A. Hansen, som det bl. a. viser sig i bogen »*Lykkelige Kristoffer*«, men han ved godt, at det afgørende ord siges, når man midt i nutidens hverdag personligt tager stilling til denne kamp. Og dette sker i stigende grad i »*Tornebusken*« og især i »*Agerhønen*«.

»*Agerhønen*« er en samling fortællinger, skrevet til forskellig tid, af forskellig art og levende deres eget liv. Men alligevel er de stillet sammen til en helhed. De første fortællinger — indledet med den skønne fortælling om »*Agerhønen*« — giver udtryk for barndomsoplevelser og for barnets umiddelbare indstilling og tro. Den næste gruppe fortæller om den voksnes møde med livet og det svar, man må give på spørgsmålet om døden. Har man svaret døden, vindes den livstro, som både værner om og tror på det svage og skrøbelige menneske, og som endda prøver at se om bag ved døden, og derom handler den sidste gruppe af fortællingerne.

Hvor stærkt og afgørende Martin A. Hansen her tager stilling ses navnlig i fortællingerne »*Høstgildet*« og »*Martsnat*«. I »*Høstgildet*« fortælles om drengen Jens Otto, der ved et høstgilde drikkes ihjel af de rå karle, og om præsten, der vil hjælpe den døde drengs far, men

lammes af spørgsmålet: »Kan du gøre ham levende?« Men netop i sin afmagt og hjælpeløshed oplever præsten en underfuld kraft komme til ham. Han siger til sin kone: »Jeg har lært af denne dreng, hvad der skulle være mit kald. *At give det meningsløse mening.* At komme med noget, der er større, rigere, dybere end trøst og råd. Men jeg har ikke lært at komme med det. Jeg kommer tomhændet.« »Tomhændet,« sagde hans hustru lidt efter, »jeg tror, jeg kan finde noget, du kan tage med derud. Pakke en kurv og lidt.« »Derud?« sagde han, »hvornår?« »Nu,« svarede hun. »Nej, Marie. Og med en kurv!« »Ja,« sagde hun, »når du først er kommet derud med kurven, så finder du måske mere i den end det, jeg har pakket ned.« Og så går han, — og *fordi han går midt ind i meningsløsheden* i tro på, at det er Guds vilje, at han skal gå, så *kan Guds kraft overskygge ham* og gennem ham gøre sin gerning.

Endnu mere personligt er spørgsmålet stillet i »*Martsnat*«, hvor sønnen sidder om natten og våger ved sin faders lig, mens tankerne på krigens og gaskamrenes dødsrædsler bringer ham spørgsmålet ind i hans eget hjerte. »Hvor er ens viden? Svundet med lysene. Da man trådte herind, blev ens kundskaber stående på trappen udenfor. Erfaringen blev på tærskelen. Uvidenheden er dyb og stor, større end barnets og anderledes. Barnets uvidenhed gør ansvarsløs. Denne uvidenhed øger ansvars vægt. — Man kan kalde. Intet svarer. Men kalder man i sin ansvarlige uvidenhed indad, hører man da ikke et svar? Jo, mærkeligt nær, som lige bag ens ryg, forunderlig myndigt. *Lyt i din uvidenhed, og du hører svarets tyngde.* Den anklagede kalder, og nævningene svarer.« Og spørger man på den måde — ud af sit hjertes inderste, får man svar, det svar, der kommer af, at man i sit hjertes inderste må tro på en opstandelse. »Af beviser er ikke det tømmer lavet, som bærer over dybet

den gyngende bro. Men når du kalder, svarer nævningene, de kommer på broen.« For os i Vallekilde må det ved dette udtryk: »nævningene, de kommer på broen«, være naturligt at tænke på englens på Troels Triers billede; englens kunne man jo godt kalde Guds nævninge. — Svaret tænder lys i mørket, er som dagen, der gryr. »Et sted i nattens indre bliver sent til tidligt. Det må være tidligt nu. Det klinger fjernt. Fire slag i klokken, eller var det kun tre? Talte dem ikke. Men det var klokkerne. Først skal de ringe i jorden. Så skal de ringe op. Påske. Han er opstanden.« Det bliver »svarets tyngde«, at sønnen føler sin far stående bag ved sig, allerede. »Et stort træk går hen over. Det bruser deroppe i dæmringen. Uden at have vendt mig, ved jeg, at han står her og hører det. Hænderne har han i lommen, hatten som altid ned over brynene, og han ser op:

»Det var gæs. — Og de går norden ud. — Så nærmer tiden sig.« —

Afgørende ord er her sagt — om end ikke det sidste; og jeg tror ikke, at noget ansvarsbevidst menneske kan læse dem uden selv at stille det samme spørgsmål og søge det absolut afgørende svar.

*

Men er det nu andet end ord? hvisker tvivlen. Er det ikke det sædvanlige selvbedrag, hvorved vi søger at slippe nemt om ved pinlige spørgsmål? Er i det hele taget vort liv stort andet end een eneste lang kæde af selvbedrag og løgn? Sådant et spørgsmål kan dukke op i vor sjæl og fylde os med angst. Og sådan er det, det går med Johannes Vig, skolelæreren på Sandø, hovedpersonen i Martin A. Hansens sidste bog, radiatoromanen »*Løgneren*«. Foråret er kommet til Sandø, isen er ved at bryde op, og isen i sjælen har fået en revne og igennem den kommer spørgsmålet: Er min sjæl frosset ihjel, stiv-

net i løggen? Da jeg var 20, modtog jeg foråret med fryd. hvorfor stritter jeg imod, afskyer det, nu jeg er 40? »Tyve år, det er manges store alder, det er vor dybe alder. Den tyveårige kræver renhed. Åja, han tumler selv ud i dit og dat og føler sig meget uren. Men han kræver renhed og sandhed. Det modne menneske forstår ingen af delene hos ham. Den modne snakker om sin erfaring, den nar. Hans erfaring betyder bare, at han har glemte, at han er bunduvidende om de vigtigste ting. Hans livsklogskab vil bare sige, at der er *småbedrag og småløgn, ja løgn i alt*, hvad han mener og tillader sig. *Han har en god samvittighed, for han kan ikke mere se, at han lyver.*«

Dette triste resultat er Johannes Vig kommet til, når han overvejer, hvordan det egentlig står til med hans forhold til de to kvinder, Anemari og Rigmor. Han aner, at han lyver sig bort fra virkeligheden, men klarhed når han først ved bogens slutning. Det er romanens kunst, at han i sine handlinger og overvejelser *afslører sig overfor os* førend for sig selv, så det bliver en hel sport at efterspore de virkelige motiver bag ved hans løgn og selvbedrag. Der er nu først hans forhold til Anemari. Han bilder sig ind, at han elsker hende, men at han har givet afkald på hende for ikke at stå Olufs lykke i vejen. Og da Anemari bryder med Oluf og forlover sig med ingeniøren, bilder læreren sig ind, at det er Olufs lykke han prøver at redde eller hævne, når han prøver at forgifte forholdet mellem Anemari og ingeniøren. Men i virkeligheden er det jo sådan, at Anemari kun har været en drøm, som han ikke ønskede at få virkeliggjort; og da Anemari ikke ønskede at nøjes med drømmeri og så tog Oluf, nød han det at spille snart selvmedlidende og snart opofrende. Uviljen mod ingeniøren er ikke på Olufs vegne, men jalousi, krænket forfængelighed og ondskab. Og Rigmor derimod, vennen Frederiks kone, som han

virkelig elsker, holder han sig fra livet ved at kalde hende en farlig elverkvinde, hed af berusende lidenskab, mens sagen jo er den, at han viger tilbage fra at leve i et helt menneskeligt forhold, i en hel og sand kærligheds krav og pligter. Men alt dette er dog kun én side af »løgneriet«, er al den småløgn og selvbedrag, der afsporer hans livsforhold. Langt værre er det, at den selvbedrageriske gode samvittighed bliver den åbne dør, hvorigennem ondskaben, *den onde ånd får magt over hans hjerte*. Det er derfor, at teksten, som han skal tale over i kirken 3. søndag i fasten, slår ned i ham som et lyn, teksten om den onde ånd, der uddrives af mennesket, men efter hjemløshedens trængsler søger tilbage til dette menneske, og da den finder »huset fejlet og prydet«, henter den syv andre onde ånder, værre end den selv, og de tager alle bolig i mennesket, »og det sidste bliver værre med dette menneske end det første.« Værre er det blandt andet for Johannes Vig, fordi han nu med et slag ved, at den onde selv har taget bolig i ham og netop dér i kirken vil bruge ham til at vildføre menigheden. I sin rædsel og afmagt tør han ikke udlægge teksten, men uden at han ved hvordan, hører han sig selv spørge sømandsenken Line: »Line! Nu må du være med. Har Guds søn hjulpet dig?« Hun ser op, enken. Ser forbi mig [op i koret], ser på noget bag mig med et stort blik. Så nikker hun. »Jeg syntes, der gik én forbi mig, og at jeg fik et slag, så jeg måtte flytte mig lidt.« I et glimt har Johannes set, at Gud og Satan kæmper i hans hjerte, men det store ved bogen er, at han netop *finder sig selv, da han fuldt ud erkender denne kamp*. Jo nærmere man kommer det hellige, des vildere raser den onde, og da Johannes efter sit sidste forgæves forsøg på at rive Anemari fra ingeniøren flygter til Rigmor, lader den onde ham overmande hende med vildskab. Men da rusen er ovre, og hun synes, at alt er blevet endnu mere meningsløst. spør-

ger hun ham: »*Tror du på Gud?*« Han svarer: »Jeg vil ikke. Jeg stritter imod. Jeg slår fra mig alt det, jeg kan. Men jeg gør det netop nu.« Hun kan ikke forstå, at han kan sige det nu — midt i synden. »Det forstår jeg ikke, Johannes. Jeg tør ikke vove at snakke med om store spørgsmål, om verden, krigen, og hvad meningen er med livet. Jeg har kun mit eget liv. Og jeg har i grunden altid haft det godt, og alligevel er mit liv blevet meningsløst. Hvordan kan man da tro på en Gud?« Dertil svarer han de afgørende ord: »*Da må man*. Når du kommer til meningsløshedens yderste, da ser du, at det hele er en valplads, hvor to magter slås. Og et ingenmandsland gives ikke.« Denne vished, som med ét slag bryder igennem, giver ham kraft til at *forny livet for hende* ved at forkynde om, at det også lever og virker i hende. »Der er jo godt til. Ubegribeligt gode handlinger! Der er jo! Varme og renhed og lys. Det eksisterer i mennesker. Min pige, jeg kunne have lyst til at klæde dig af. Men det jeg vil klæde af dig er ikke dit tøj. Det er heller ikke dine år. Det er din tvivl, det er din lede, dine fejltagelser, dit sjaskeri med dit liv, det er din frygt for mennesker. Og se, her går en fin og god pige ved siden af mig, en pige, som lyser, en dejlig pige, dig, som du virkelig er.« Og hun svarer ham: »Johannes! Jeg tror også, man kan. Begynde.« Hun er begyndt, men betingelsen, det ser han, betingelsen for, at hun bliver ved at gro og udfolde sig, er den, *at han giver afkald* på hende, for »min synd og afmagt er så stor, at jeg kun mærker Guds nærhed, når han slår mig.« Men sit afkald, sin fremtids ensomhed og kamp, sin fremtids stadige fald og afmagt, fordi Satan bliver ved med at kæmpe mod Gud i hans hjerte, alt dette ser han imøde ikke blot med fred i sindet, men med en ejendommelig fasthed og kraft. Han siger derom, at som i sin tid Egil Skallagrimsons hjerneskal, da en mand fandt den på kirkegården og huggede sin økse i panden

på den, ikke brast, men kun efterlod en hvid plet efter øksehugget, *således skal min lod blive i fremtiden*: sålænge jeg ikke brister for skæbnens hug — hvor megen lidelse, det end koster — sålænge er det Guds vilje, dér sker mig. »Jeg tror, det har sig på samme vis med min livslod herefter. Den er, som Gud vil, når det aldrig bider på min ensomheds lod, hvordan så ens vrede og nød er om natten, når man våger.«

*

At Gud og Satan kæmper med hinanden i vort hjerte synes at være grundtonen i Martin A. Hansens budskab. Afgørende ord har han sagt derom, men har han sagt det helt afgørende? Enhver får svare ud fra sin overbevisning. Men for at tydeliggøre, hvad jeg mener med »det helt afgørende«, vil jeg minde om, hvad Grundtvig i »Nyårmorgen« har forkyndt om sin afgørende oplevelse. Da han havde følt, at lys over livet uden troens og kærlighedens kraft »er Helvedes kval«, ville han selv kæmpe sig frem til kærligheds kilde, »omskabe jeg ville mig selv«. Da tugtede ånden ham: kun een, Kristus selv, blev det givet at overvinde døden. Og ånden førte ham til Kristus i kirken, til dåben og nadveren, og dér vandt Guds kærlighed sejr i hans hjerte. »Gak ud.« sagde ånden. »forkynd over land, at dåben trods hånden, er mere end vand, at nadverens nåde i vin og i brød på underfuld måde kan frelse fra død.« Der er efter dette ikke tvivl om, hvad det helt afgørende er for Grundtvig; men man føler sig ikke helt sikker på, hvad det helt afgørende er for Martin A. Hansen. Det forhindrer imidlertid ikke, at vi synes, at vi trænger til hans budskab, det gør vi. Han er en meget stor digter, stor i sin poesi, men ikke mindst stor, fordi han tilskynder os selv til at gøre op med livet.

Valdemar Nielsen.

Min bedste ven blandt bøgerne.

Efter Grosens ønske sender jeg som hilsen gennem elevskriftet manuskript til et foredrag holdt i radioen den 28. april i år. Dette bemærkes som forklaring til, at mit indlæg er noget langt og holdt i en lidt anden form, end jeg ellers vilde have givet det.

Det går sikkert andre som mig, at man altfor sjældent giver sig tid til at repetere de gode bøger, man har læst. Og sker det endelig, så kan det godt blive en skuffelse. Bøger, som man i sin tid var stærkt optaget af, kan i anden omgang virke så temmelig matte, — man er ligesom vokset fra dem. Man er ikke mere *samtidig* med dem, og en af hemmelighederne ved virkeligt venskab er jo netop *samtidighed*, og dermed mener jeg det, at to sind mødes i samme oplevelse. Men der er også bøger, man bliver ved at være samtidig med, bøger, der er endnu rigere, end man først troede. — Den tyske digter Rilke siger om *sin* bedste ven blandt bøgerne: »Jo oftere man læser den, des mere synes *alt* at være deri, lige fra livets allersvageste duft til den store fulde smag af dets tungeste frugter.« — Disse ord synes jeg også gælder om Sigrid Undsets roman om Kristin Lavransdatter, i hvert fald har jeg oplevet den sådan.

Det er jo en bog, der fylder en del i reolen; der er et vældigt stof i den, så vidtspændende og mangfoldigt,

at den ikke er sådan at klare i en halv times foredrag. Jeg har besluttet at samle mig om linien i den, ideen, der ligger til grund. Men noget af det bedste får jeg ikke med. Det er nemlig selve beskrivelsen. Det er en sand fryd at opleve alle de pletskud, den rummer, — alle de små varme og livsnære træk. Men det er mere end blændende dygtighed, vi kan fryde os ved, det er et varmt, levende menneskesind; og det er det, der gør det så usigelig godt at møde denne bog både anden og tredje gang. Det hele er så gennemlevet, her er ingen billige løsninger; alt det sammensatte, alle afskygninger i forholdet mellem mennesker er kommet med. Det er bl. a. det, der er det fine ved bogen — dette stadige spil mellem mennesker, hvor vi skabes og omskabes i samværet med hinanden. — At bogen er en såkaldt historisk roman, der foregår i 13-hundredtallet, er ikke det vigtigste her, og det skulde nødig få nogen til at lægge den væk som fjern og uvedkommende fortid. Det historiske har Sigrid Undset brugt som ramme om noget på én gang dybt personligt og evigt menneskeligt.

Hun har forsøgt at spænde hele sin erfaring som menneske og kvinde ind i denne roman. Hun udleverer sig selv ubarmhjertigt, som enhver digter, enhver kunstner i det hele taget må, når de vil nå frem til andre mennesker med det, de har på hjerte. Hun har dristigt taget udgangspunktet for hele sin digtning i sin egen livslængsel — længslen efter en altopslugende følelse, der kan bære hele vor tilværelse og give den mening. Vi møder det i en anden roman »Jenny«, den voksne kvinde, der fuldt bevidst venter på, at livet skal komme til hende, — at hun skal møde det, som hendes længsel siger hende må være til, noget, der fylder helt og opsluger helt, så der ikke er skygge af tvivl eller tøven i sindet. Mindre kan ikke gøre det. Det får så briste eller bære. Og for Jenny brister det. Hun sætter alt ind — og taber; og hun

føler, at det er noget i hende selv, nemlig hendes trang til at være kvinde, der har bedraget hende og fået hende til at gribe afgørende fejl. Tom og splittet sidder hun tilbage. Hendes længsel efter livsudfoldelse, — af den er der ikke andet tilbage end den blinde drift; og nu, da den er vakt, føler hun med ængstelse, at den kan blive stærkere end hun selv; og på de vilkår kan og vil hun ikke leve videre. Hun tager sit eget liv. Her nytter det ikke at snakke fornuft eller prædike om at tilpasse sig denne ufuldkomne verden og dulme skuffelsen ved at spytte i næverne og prøve på at gøre sig nyttig. Det nytter ikke, for nu er vi ude på det dybe, dér, hvor man løber linen ud. Og det er den ganske sag hos Sigrid Undset, at hun aldrig standser på halvvejen. Vi får ikke lov til at falde til ro i resignationens flade vand med en kærlighedsroman til at trøste os med. Hun vil have os ud dér, hvor det sker, — vil have os til at mærke afgrunden, der er spændt ud under et menneskes livslængsel. Det er ikke klaret med lidt erotik i ny og næ. Det får Jennys tragedie os til at opleve både stærkt og overbevisende. Det er selve meningen med tilværelsen, det gælder.

Havde alt ikke været godt, hvis Jenny havde fundet »den rette«? Eller har livet overhovedet noget at byde på, der i *længden* kan stå mål med et menneskesinds grænseløse higen? For i »Kirstin Lavransdatter« oplever vi, at selv den mest rødglødende kærlighedslykke ikke slår til, også i den er dødens kræfter, de egoistiske krav, der gang på gang opløser viljen til simpelthen at prøve på at være god. Og alligevel er »Kristin Lavransdatter« beretningen om et menneske, der ved at give sig livet i vold møder sin dybeste bestemmelse.

Hun møder en kærlighed, der tager hele hendes væsen i besiddelse. Måske er det, fordi hun er et ungt barn på 16 år, at det kan blive så helt uden forbehold. Livet overrumpler hende faktisk, inden hun når at blive

så gammel, at hun står med en færdig og bevidst lykke-drøm, som virkeligheden gerne skulde svare til. Hun står pludselig med lykken mellem sine hænder som et roligt, varmt lys, men oplever i næste nu, at hun er kastet ud i et flammende og knitrende bål. Og hvor er det mesterligt skildret, det, der nu fra dag til dag udfolder sig i hendes sind. Den første fine tiltrækning vokser frem til bevidsthed i hende den dag, det går op for hende, at *hun* er den foretrukne, det er *hende* og ikke veninden, som Erlend ønsker at mødes med igen. »Hele den aften gik Kristin og anstrengte sig for ikke at smile, når nogen så hende.« Der har vi det hele i knop, så ungt og fint. Sigrud Undset har ikke været bange for at give os dette med — endda helt ud, skønt det banale og forslidte hele tiden ligger på lur i skildringer netop af den art. Vi er jo så oversvømmet af kærlighedsromantik i film og ugeblade, at det ligefrem er svært at møde noget om den ting, der ikke virker uendelig fladtrampet. Men den side af kærligheden er trods al sentimental udnyttelse også en realitet, en virkelighed, som der vokser ny virkelighed ud af. Og det er den vækst, der er hovedsagen her. For mig at se består Sigrud Undsets genialitet bl. a. i, at hun har denne evne til at leve en følelse helt ud til dens yderste grænse og give sig hen i beskrivelsen af den, som om der ikke var andet i verden end den. Og netop derved bliver det klart, at når en oplevelse går i bunde, så vil den uvægerlig føre nye erfaringer, nye oplevelser med sig. — Kristin oplever da sin julinat, hvor der ikke er plads til andet i hendes sind end den frydefulde bevidsthed om noget, der er der, noget, der endnu er usagt, men de ved begge, at de hviler i samme oplevelse. »I et blegt glimt mindedes hun verden udenom denne nat — at dette var afsind. Men hun var så velsignet magtstjålen.« — Verden udenom denne nat, ja, den er der stadig, selvom hun har ladet sig opsluge af en anden, hvor der kun er plads til hende

og Erlend. Der er en verden, hvor hun har forældre, hvor hun har et hjem og en barndom, og hvor hun også er bundet til en anden mand, har været forlovet med ham i over et år. Det var ganske vist en foranstaltning, som forældrene efter tidens skik havde truffet, men dog en kendsgerning. Sammenstødet med den og andre kendsgerninger må komme før eller siden. Men Erlend er der jo; bare det, at han er til, er tryggere end alt andet i verden. »Har du tænkt,« spurgte Erlend, »hvordan dette videre skal gå?« — »Det må I råde med, Erlend,« svarede Kristin. Hun har altid haft nogen til at ordne det hele for sig, hun kan ikke tænke sig det anderledes. Og så er det ikke mere end et halvt år senere, at hun gør op med sig selv, at nu må hun selv svare for sit eget liv, ja for Erlands med. For denne sommernat er begyndelsen, ikke til den traditionelle kærlighedshistorie, hvor alle hindringer ryddes af vejen, men til noget stormfuldt, der på nogle få måneder gør det tillidsfulde barn til en voksen, bevidst kvinde. Alt går anderledes, end hun drømte, og alt er anderledes, end hun tænkte. Bl. a. Erlend. Han dukkede som en eventyrprins op i det rette øjeblik og klarede som en leg en vanskelig situation, elegant og sikker. Hvordan kan man andet end føle sig tryk, når han er i nærheden? Men den tryghed, han udstråler, er falsk reklame. En charmerende slapsvans, der ikke dur til stort andet end til at bedåre kvinder, — sådan tager han sig ud set med uforelskede øjne. Og alligevel slipper han hverken sit tag i Kristin eller læseren. Hvorfor? Ja, det er en af bogens hemmeligheder, at vi trods al irritation må gi' os, — der *er* noget ved manden, noget stort anlagt, der bryder frem i glimt og lader os ane en anden Erlend bag den irriterende let-sindige og til tider næsten ynkværdig svage. »Dig kunde jeg aldrig krænke,« siger Erlend ved gentagne lejligheder, »du skulde aldrig græde en tåre for min skyld. —

Så meget evner djævelen ikke over en mand, at jeg skulde kunne gøre dig sorg eller fortræd.« Det evner djævelen imidlertid med lethed, især overfor en mand, der ikke har for vane at tænke særlig langt eller handle særlig ansvarsbevidst. I hvert fald er det Erlend, der har ansvaret for, at deres forhold bliver af en sådan art, at det koster Kristin trygheden — og mere end det. Da hun er blevet overvældet af hans og sin egen længsel, da oplever hun — ikke skam, ikke det, at hun er faldet, — men hvor ubarmhjertig svært det er for en kvinde at have sat alt ind og så stå alene bagefter — uden støtte nogen steder. »Langsomt, mat og knust forstod hun; — hun vidste ikke, hvad hun havde ventet, at han skulde gøre: sætte hende op på sin hest og tage hende med sig, så hun skulde slippe for at gå tilbage til andre mennesker. — Og fordi Erlend havde gjort hende dette, så syntes hun, at hun så helt ud hørte ham til, så hun ikke kunde forstå, hun skulde leve udenfor hans hænder mere. Hun måtte gå fra ham nu, men hun kunde ikke fatte, at det skulde ske.« — Og dermed går hendes kærlighed ind i en ny fase: rastløs, frydefuld, pinefuld, trampende på alle hensyn til de mennesker, hun trods alt er bundet til. Også hun selv var anderledes, end hun troede. Hun føler som noget underlig uvirkeligt, at det er *hende*, der går til natlige stævnemøder i et af byens berygtede huse. Men hun sanser ingen anden udvej, hun er som kastet ud på en flodbølge, der ubarmhjertigt — som en tvingende nødvendighed — maser igennem den solide dæmning, som hendes gode hjem og hendes egen retskafne natur har rejst omkring hende. »Dengang jeg gik hjemme,« siger hun, »kunde jeg ikke forstå, at noget kunde få en sådan magt over menneskenes sind, at de glemte frygten for synden; men nu har jeg da set så meget, at kan man ikke rette det op, som man synder af attrå eller vrede, da må der blive tomt i himmelen.«

Jamen står hun da ikke med livets ret? Er det ikke bare en borgerlig verdens snævre moralbegreber, der står i vejen? Men hun ved, det er mere end det. Det er dette ganske simple, at hun gør de mennesker, hun holder mest af, bitterlig ondt, ja, endnu mere, hun og Erlend er nødt til at trampe mennekeskæbner ned for at få deres eget sat igennem. Og hun kommer til at lære, at ikke engang *det* kan holde hende tilbage, og det er den erfaring, der ryster hende mest, og hun kan aldrig siden slippe den. — Og da de efter to års adskillelse, savn og desperation har fået trodset alle ydre hindringer af vejen, så deres bryllup endelig kan stå, kan hun ikke ånde befriet ud; da er hun træt af det, som det kostede at nå så vidt. Bleg og elendig knæler hun ved Erlends side under brudemessen og plages af et ansigt, hun i denne stund ser for sig: Elines ansigt — Erlends frille, der tog sit liv for øjnene af dem. Vejen til denne dag er gået over bedrag, troskabsbrud og lig, og hun kan ikke angre det! Trods alle storme af bitterhed mod Erlend, der går gennem hendes ægteskab, og trods dødsangsten, da hendes første barn kommer til verden, og angsten for, at alt dette på en eller anden måde kan komme til at ramme barnet, da oplever hun aldrig den dag, hvor hun ønsker, at hun aldrig havde mødt Erlend, så at alt dette kunde have været usket. Men hun føler, at hun har pådraget sig skyld ved at sætte sig op mod både skrevne og uskrevne love for livet mellem mennesker; hun forfærdes over de kræfter i hende, der har bundet hende så absolut til Erlend, at hun, som hun siger det, havde rejst sig som en hugorm rejser sig og stinger, første gang et menneske stod hende imod, — ja, som hun vilde have rejst sig mod Gud selv, hvis han havde lagt sin retfærdige hånd på hendes nakke.

Hendes kærlighed til Erlend bliver aldrig mere noget, hun roligt og trygt kan hvile i, sådan som hun havde

drømt om. Hun, der ud fra hele sin natur længes efter tryghed, hun har for altid forladt tryghedens fastland. Det var den pris, hun måtte betale for at få Erlend, og hun gjorde det uden vaklen, skønt det gyste i hende, da hun brød alle broer af bag sig. Men hun kan alligevel aldrig rigtig affinde sig med, at hun stadig må betale hver dag af deres samliv med angst og utryghed. Hun synes, at når hun vovede alt for Erlend, så skylder han hende også at give hende trygheden tilbage, nu da ægteskabets hverdag begynder; og ud af dette krav til ham vokser en bitterhed, der er ligeså voldsom i sine udslag, som hendes kærlighed er. Det er først og fremmest bitterheden over, at hun kommer til at stå alene med det, der nu vokser frem: hjemmet og børnene, — alene, fordi det aldrig på samme måde bliver en del af Erlend, sådan som det bliver det af hende selv. Det bliver sagt sådan i bogen: »Hun havde elsket sine børn fra den første stund, hun vidste, at hun gemte dem i sit skød. — Hun havde elsket deres små ansigter, fra hun så dem første gang, og elsket dem hver time, medens de voksede og forandrede sig og blev mandige. Men ingen havde rigtig elsket dem med hende og glædet sig med hende — Erlend var ikke sådan, han holdt nok af dem — men den ældste syntes han kom for tidligt, og de andre havde han altid ment var én for mange.« — Deres forhold til det hjem, de har skabt sammen, er så bundforskelligt. Hverdagen er ikke Erlends sag, og han raser over, at Kristin opluges af den, — at omsorg for børn og hus tager hende fra ham. Det var Kristin, han vilde have, ikke hjem og børn; alt dette er ved at kvæle ham. Børnene er dejlige, ja, men han blev så træt af at høre om dem sent og tidligt, af at gå og snuble over dem, hvor han kom herhjemme. »Skulde han miste Kristin — da forstod han ikke, hvordan han skulde orke at leve. Men han orkede ikke at leve sammen med hende heller, —

ikke nu. Han havde troet så vist: den dag, han fik Kristin til ægte — da skulde alt ondt være strøget ud af hans liv så aldeles, at han vilde glemme, at det nogensinde havde været ...«

Deres ægteskab er da bl. a. en hverdagshistorie om drømme, der går i stykker, og hvor de brister, vokser bitterheden frem, bitterheden mod den anden, der var anderledes, end man troede. — Det er historien om en kærlighed, der i høj grad er af denne verden; for den er så stormfuld og krævende, at den nu og da gør dem til fjender og gør det umuligt for dem at tilpasse sig hinanden og resignere. Den driver dem skiftevis fra hinanden og mod hinanden; men miste hinanden kan de ikke. Kristin kan fryse ham ud flere dage i træk, hun kan vise ham fra sig hårdt og koldt, ruge over hver uret, han har gjort hende, og over hvert sårende ord, han har sagt hende. Men den dag, da truslen om at miste ham, er virkelighed, da vælder kærligheden frem igen, så vældig som den første dag og fejer alt andet til side, nag og bitterhed, ja, selv hensynet til børnene. Da ved hun, at det ikke kan nytte at stille betingelser, for hun har selv valgt ham, som han er, valgt ham på trods af alt, som hendes far havde gjort for at værne om hendes tilværelse. Og det er uværdigt at klage over en skæbne, man selv har valgt sig. Men når faren er forbi, klager hun påny. Det bliver da den dybe konflikt i hendes liv: at hun ikke kan lade være med at elske Erlend, samtidig med at hun ikke *kan* finde sig i hans måde at tage tingene på. Denne spænding sprænger til sidst hendes ægteskab, og det er den, der indirekte bliver årsagen til Erlends død. »Og nu, da han var borte, syntes det enken, hun så ingen mening mere i sit livs rastløse travlhed. *Han* var hugget ned, og da måtte hun dø som et træ, hvis rødder er gennemskåret. De unge kviste, der var skudt op omkring hendes skød, de måtte nu gro på

deres egen rod. De var gamle nok til at råde hver for sin skæbne ... Elskoven havde været under al hendes stræb med timelige ting — Erlend havde ikke takket meget for det; det var ikke sådan, han havde villet blive elsket. Men hun kunde ikke lade være; det var hendes natur at elske med så megen stræb og omsorg.« Kun godt og vel fyrretyve år gammel føler hun sig færdig med livet. Men livet er ikke færdig med hende. Det fører hende videre gennem nogle år, hvor hun falder så nogenlunde til ro efter stormene — og fører hende så frem til den nat, der er bogens højdepunkt og afslutning.

Der er udbrudt pestepidemi, og den vender op og ned på alting og skaber en stemning af undergangsangst og desperation, som vi i vore dage har kunnet opleve det i krigens tid. Den bliver beskrevet således: »Død og gru syntes at flytte folket over i en tidløs verden. Det var, som ingen sjæl orkede at fastholde mindet om, at engang havde livet og arbejdsdagens rækkefølge været det sikre nære og døden fjern — ejheller evnede nogen at forestille sig, at sådan skulde det blive igen — hvis ikke alle mennesker uddøde.« — »En og anden gang tænkte Kristin på sine egne — sønnerne, som var spredte så vidt omkring, børnebørnene, som hun aldrig skulde få at se. Men de blev blege og fjerne for hende. Nu syntes det næsten, som alle mennesker var hinanden lige nære eller lige fjerne i denne nød.« Der bliver simpelthen ikke plads til andet i hendes sind end til at gøre sin pligt, hjælpe rent praktisk, hvor der er brug for det. — Der kommer bud til klostret, hvor hun er søgt ind et år i forvejen, at man ude på kirkegården er i færd med at begrave en dreng levende som en slags sonoffer. Rædslen har kaldt det gamle hedenskab frem, nu er desperationen nået så vidt, at alle udveje må prøves. Da bliver det Kristin, der roligt og myndigt tager affære. Men her står hun overfor noget, der kræver mere af hende end ro og myndighed, kræver

hende selv helt, sådan som livet før har gjort det. En af disse mænd prøver på at overdøve sin angst og sin dårlige samvittighed med kynisk trods. Med hvilken ret kommer hun her og spiller hellig? Hvad skal hun rode sig ind i dette for? Drengen er der jo alligevel ingen, der tager sig af, nu da hans mor for 14 dage siden er død af pesten. Hun ligger for resten derude i sit hus endnu. Kristin står som lammet: er afstumpetheden, der altid følger med en sådan rædselsperiode, nu nået så vidt, at man bare lader sine medmennesker ligge og rådne op uden at føle nogensomhelst forpligtelse til at sørge for at få dem i jorden? Manden ser hendes rædsel og udfordrer hende: »Hvis du tør gå derud i nat og hente hende herhen og få hende i viet jord — så skal jeg tro, at I er så drivende fuld af hellighed og dyd.« Kristin tøver — lover at sørge for, at der bliver sendt folk ud efter hende den næste dag; men manden, der føler, at han står stærkest nu, da han har opdaget hendes svage punkt, går ind på livet af hende og råber: »Gå nu, så skal vi tro på Guds miskundhed!« Da véd Kristin, at hun kommer til at gå. Hun stamper i jorden og græder af vrede over, at dette lægges på hende, men hun føler samtidig, at det er umuligt for hende at vige udenom. Hun må gå — ikke bare for sin egen skyld, — og ikke blot for drengens eller for hans døde mors skyld, men for disse forvirrede og desperate menneskers skyld, der kræver et tegn af hende for at kunne tro på en kærlig gud midt i denne rædsel. De kan ikke klare sig med fromme menneskers bekendelser, de kræver handling: Hvis Gud kan vise omsorg for dette elendige, pestrådne lig, ja, så må der vel være noget at tro på og håbe på.

Endnu engang har livet kaldt sådan på Kristin, at hun må trodse sin angst og vove sig ud på det dybe, ud i natten og finde det pestbesmittede lig og bære det til kirkegården. Hun gennemlever nogle timer, der kommer

til at koste hende livet og nær havde kostet hende hendes forstand. Og denne gang er det ikke hendes egen livslykke, hun kæmper for, nu gælder det kampen for det, hun både har trodset og troet på livet igennem. Da hun søgte i kloster, havde hun ærligt gjort op med sig selv, at det ikke var nogen særlig fromhed, der drev hende. »Hun havde vel aldrig bedt Gud om andet, end at han skulde lade hende få sin vilje. Og altid havde hun fået det, som hun vilde — mest. — Hun var ikke kommet til Gud med sin krans og ikke med sin synd og sorg — ikke så længe verden endnu ejede en dråbe af sødt at blande i hendes bæger. Men nu kom hun, nu da hun havde lært, at verden er som et værtshus — den, som ikke har mere at give ud af, bliver sat udenfor døren.«

I denne nat, da livet sætter hende på den yderste prøve, viser hun, at hun er bundet til noget, der er større end hun selv, end hendes egen lykke og smerte. Hendes liv fuldbyrdes og sætter sin tungeste frugt, da hun bøjer sig ned og kysser den døde kvindes sko.

Men denne sidste gang gennem mørket med liget på ryggen havde hun vel aldrig fået mod til at gå, om hun ikke i sin ungdom gang på gang havde været tvunget til at overvinde sin angst og vovet sig ud i natten for at vinde sin lykke. Det var dengang, hun lærte, at livet vindes kun, hvor det sættes ind. Hun har levet sine menneskelige muligheder til bunds — i elskov, i sin kærlighed som mor, i fryd, sorg og vrede. Og derigennem er hun blevet så dybt rodfæstet i livet, at dets inderste lov kommer til at modnes i hende.

Hun ligger og skal dø — smittet af pesten. Hendes blik falder på bruderingen. »Og hendes tårer brast i en strid strøm, for det var, som hun aldrig før havde forstået det fuldt, hvad den betød. Det liv, som den ring havde viet hende til, som hun havde klaget for, knurret under, raset og trodset i — alligevel havde hun elsket

det sådan, frydet sig i det med det onde og det gode, sådan at der ikke var en dag, uden det syntes hende tungt at give den tilbage til Gud, ikke en smerte, hun ofrede uden savn.«

Men ringen har efterladt et mærke i fingeren, et M efter midterpladen med jomfru Marias hellige navnetegn i gennembrudt guld: »Og den sidste klare tanke, som formede sig i hendes hjerne, var, at hun skulde dø, før dette mærke fik tid til at forsvinde, og hun var glad. Det var et mysterium, som hun ikke fattede, men hun vidste sikkert alligevel, Gud holdt hende fast i en pagt, som var blevet sat for hende, uden at hun forstod det, af en kærlighed, som var blevet øst over hende — og til trods for hendes egenvilje, til trods for hendes tunge muldbundne sind, var noget af den kærlighed *blevet* i hende og havde virket i hende som sol i mulden, havde drevet frem en grøde, som ikke elskovens hedeste brand og ikke elskovens stormende vredesmod helt havde kunnet lægge øde.«

Inga Nielsen.

Hvad bør bestemme linjen i dansk folkelig gymnastik ?

Når et tidsrums kulturbærende kræfter enten har »udlevet« sig selv eller katastrofale omvæltninger har skabt skred i det fundamentale, som mennesket bygger sit liv på, så lærer historien os, at i overgangstiden tager idealerne til en ny kultur form. De gængse værdimål taber deres gyldighed, og det kan være svært for en samtidig i overgangstiden at se, om afklaringen vil føre til »skumring eller gry«. Enhver ved, at vor tid er en sådan overgangstid. Meget af det, der før 1914 var faste ledefyr for vor tilværelse — det gælder menneskelivet i alle dets former — er i dag ude for en hårdhændet værdinedskrivning, og gennem en angstfyldt usikkerhed spejder de fleste i dag efter en lysning i det tågede kaos, som det er blevet vor lod at opleve.

Får man ikke fred i sjælen, så får man dog en hjælp ved at læse: »Historien i nyt lys«. Arnold J. Toynbee, som har skrevet denne bog, er en kyndig fører i den overskuelige del af menneskehedens kulturhistorie. Skulle man få en beklemmende følelse af, at vi befinder os tæt ved den vesterlandske kulturs solnedgang, hvad Toynbee sætter et betinget spørgsmål bagved, så vil en ny kultur vokse frem på de ruiner, vort slægtled har skabt. Menneskeheden har gang på gang haft den følelse, at nu stod de over for undergangen. Men »end står Guds bue i sky histoppe«.

Vi oplever som danske — hørende til et lille folk. at det er vanskeligt at hævde os på linje med »de store« på områder, hvor folkemængde, kapital og materielle ressourcer er til stede i langt større mængder end hos et lille folk. Men kan vi ikke klare os i en kappestrid på en bred front, så kan vi sætte noget virkeligt ind på kulturlivets områder, hvor vi — uden selvovervurdering — mener at være i forreste linje. Når studiebesøgende fra alverdens lande besøger Danmark, så vil de have besked om vor andelsbevægelse, ordningen af vore sociale forhold, om vore højskoler — i mange tilfælde også om vor *folkelige gymnastik*. Denne *folkelige gymnastik* er netop noget, der er specielt for os. Den er — inden for de kredse, der er optaget af folkeopdragelse og ungdomsarbejde, kendt i alle fem verdensdele. Intet andet land på den ganske jord har kunnet sende 3000 aktive deltagere til et internationalt stævne, som Danmark gjorde det i 1949 til Lingiaden, et stævne, hvor man mødtes for gensidigt at hente udbytte og belæring i arbejdet med en *folkeopdragende gymnastik*.

Så skulle man tro, at når vi ved en sådan lejlighed kan optræde som »stormagt«, så var der ingen grund til at tage spørgsmålet frem til overvejelse for højskolens tidligere elever — specielt elever fra Vallekilde Højskole. Men det er nødvendigt at gøre alle i vort land, der ved, hvilken betydning et sundt og positivt ungdomsarbejde har for den opvoksende slægt, opmærksom på, at den linje, vor folkelige gymnastik har arbejdet efter indtil nu, er ude i farezonen. Vi danske har en tilbøjelighed til at slappe af på en vågen aktivitet, når et arbejde eller en virksomhed er kommet godt i gang. Det, vi ejer eller har, tager vi tit som givet, at det skal fortsætte — af sig selv.

De sidste 30 års oplevelser har nok fået en del til at forstå, at den indstilling ikke har hjemme i en verden, hvor de nedbrydende kræfter aldrig slapper af, altid er

parat til angreb, så snart de opbyggende konstruktive kræfter mister aktiviteten og undlader at værne det opnåede. Det er alvorlige ord, de ansvarlige inden for den vestlige kulturkreds i de seneste år har sagt os om værnet af demokratiet, om respekten for menneskerettighederne, som vi betragter som uundværlige livsbetingelser, så nødvendige, at vi må sætte alt ind på at bevare det — for livets skyld.

*

Som dronning Margrethes nordiske snor »var lagt af strenge tre«, sådan er linjen i vor folkelige gymnastik at ligne ved en snor, der er sammentvunden af tre strenge. *Snoren* skal danne islæt i alt det, der arbejdes med. I løbet af de sidste 150 år er de tre strenge tvundet sammen til denne snor.

Den første streng er spundet af Franz Nachtegall, der omkring 1800 danner den første forening for frivillig gymnastik, og kort efter bliver han den betydende kraft for begyndelsen af gymnastik i børneskolen. For Nachtegall og hans kammerater var det selve glæden ved det idrætslige arbejde, der var drivkraften. De frydede sig ved at tumle med de Guts-Muthske og Jahnske redskabsøvelser, de øvelser, der holdt pladsen op til 1884 både i den frivillige — og skolegymnastikken.

Den anden streng spinder genrejsningsmændene efter nederlaget i 1864. Skytteforeningerne bliver i løbet af få år en folkelig bevægelse, og snart bliver gymnastikken et af midlerne. Den har samme mål, arbejder under samme motto som hele skytteforeningernes arbejde. Digteren Mads Hansen formede det kortest med ordene:

Målet er Danmarks frelse.

Fr. Paludan Müller gav motto'et et mere begrænset, men en sikkert mere æggende form i slutningslinjerne i sangen

»Brat af slaget rammet« med ordene: »Slesvigs land genvundet, det er kampens mål«.

Derved kom målet til at ligge uden for eller *over* det, der skete på skydebanen eller i øvelseshuset. Det må jo være noget af det rigtige. I al opdragelse skal man være i tjeneste for noget. I skytteforeningerne dygtiggjorde man sig for at kunne løse de opgaver, fædrelandet krævede. Det løftede disse idrætter op i et højere plan end de rent idrætslige mål. Vi har sindet fyldt med ærbødig tak til disse pionerer, som gav den form for ungdomsarbejdet dette videre syn. Der skete en anden betydningsfuld ting i skytteforeningernes tid: Der *blev* knyttet den forbindelse mellem *ordet* (taler ved festlige lejligheder), *sangen* og *idrætten*, og den forbindelse er bevaret til i dag, og hvad det har betydet, kan ikke vurderes for højt. Man kan til sammenligning tænke på vore sportsfester, af hvad art de end er, fra landskampe i fodbold til et sogns håndboldkampe, der er hverken brug for taler eller sang.

Den tredje streng blev hentet i Sverige til Vallekilde Højskole, og Ernst Trier gav den plads på højskolen på linje med alt det øvrige, han ville danne dansk ungdom med, og han gav den et så godt husrum, at det kun få steder er bedre i dag.

Den *svenske* gymnastik, som man kaldte den, var af en anden slags end den importerede tyske redskabsgymnastik. Den var *demokratisk*, for alle uden hensyn til evner og kunnen. Ling ville med sin gymnastik »giva Norden tilbaka sina män«. Ernst Trier fik lykke til at forme en begrundelse for den ny gymnastik, som vi fremdeles vedkender os:

»... Sagen er den, at disse svenske legemsøvelser slet ikke er til for at uddanne i en eller anden sags tjeneste, såsom krigsvæsenets, heller ikke stile

de på at uddanne kun menneskekroppen, at denne må i en eller anden retning blive stærk og smidig, men de tage sigte på *det hele menneske*; de ville være et led i hele den menneskelige opdragelse og uddannelse.

... Man vil ved disse øvelser hjælpe til uddannelse af og fremskridt i det hos mennesket, der udmærker det som skabningen i Guds billede, hvorved det afgjort skiller sig fra og hæver sig over dyret.

... Vi trænger til at få øjnene op for betydningen af legemsøvelser for *hele folkeopdragelsen*.«

(Elli Björkstén har langt senere begrundet sin nyskabelse med lignende ord). Trier var ikke uvidende om den rent fysiologiske frigørelse og den umiddelbare glæde, enhver idrætsudøver kender af selvoplevelse. Han var så godt som nogen klar over værdien i det, som skytteforeningerne havde sat som motto for deres arbejde, han var selv med i dette som i alt andet, der kunne vække mennesker til bevidst taknemthed.

Endemålet for den ny gymnastik kan også udtrykkes ved et par linjer af »De unges sang«, som Hostrup skrev til indvielsen af øvelseshuset i Vallekilde:

Øjet opladt, hånden øvet,
tanken på flugt over støvet.

Begynderne i Vallekilde — og omtrent samtidig de fleste højskolefolk, af hvem de danske gymnaster står i stor taknemlighedsgæld til Poul la Cour, var klar over, at gymnastikken — rigtig forstået — kunne blive et middel i opdragelsen og dannelsen af gymnasten, og i den følgende tid har så *en folkelig* eller *en folkeopdragende gymnastik* fået hævdsret. Vi skal bare huske, at det begreb kun dækker den gymnastik, som har sin rod og sit

udspring fra højskolen. En stor del af den danske idrætsudøvende ungdom har ingen forbindelse dermed.

Linjen i vor folkelige gymnastik er altså en tre-tvunden snor, og hvad hver af de tre strenge dækker, kan ikke undværes i arbejdet. »Arbejdet skal være lystbetonet,« sagde Ling. Hvis lysten mangler, bliver gymnasterne væk. Over *vort* arbejde kan også sættes: »Målet er Danmarks frelse«, men for os har disse ord ikke samme betydning som for dem, der sang dem omkring 1870. Men det er dog først, når man »opdager«, at gymnastik (og al sund idræt) har samme målsætning som det, man med det hele vil på en dansk højskole: en opdragelse og dygtiggørelse af mennesket, så det også gennem gymnastikken får en hjælp til at leve og arbejde

»med øjet, som det skabtes, himmelvendt,
lysvågent for alt skønt og stort hernelen.«

*

Den trestrengede snor, linjen i vor folkelige gymnastik, har altså været kendt siden 1884. Dens værdi er i tidens løb blevet forstået og efterlevet af et stigende antal mennesker. Det kunne derfor synes ubegrundet at spørge: Hvad bør bestemme linjen i dag? Beklageligt nok må det siges, at der er grund nok for dette spørgsmål. Den folkelige gymnastik har alle dage haft modstandere. Et par sejre har den dog kunnet notere. Den ene er, at kvinderne arbejder på lige fod med mændene. Den næste ser vi i den kendsgerning, at den folkelige gymnastik har friggjort sig for al personlig og foreningsmæssig konkurrence og klasseficering og det dermed følgende pjat med præmier, diplomer og andet dingeldangel. På linje med dette har De danske Gymnastikforeninger også taget klar afstand fra tipstjenesten og hvad dermed følger. Men ellers må vi indrømme, at vi

ikke har kunnet overbevise store dele af vort folk om rigtigheden om *vort syn* på gymnastikken. I princippet vil de fleste på de officielle og fremskudte pladser inden for det idrætslige arbejde være på linje med os, men det praktiske idrætsarbejde, hele sportens område, viser et andet resultat.

I de moderne meddelelsesmidler — presse og radio — har gymnastikken ikke kunnet få en ligestillet plads på linje med al sport (hestevæddeløb og dueflyvning!) iberegnet. I vor største sammenslutning af idrætsudøvere: »Dansk Idrætsforbund«, er ganske vist *idræt* beholdt i navnet, men livet på sportspladserne er jagt efter topresultaterne, som offentligheden får besked om. Det hedder også *Sportssider* i vor presse. »Nu kommer sporten,« lyder det i radioen, og begge steder er det kun resultaterne, der har interesse. Når dette så proklameres frem med vor tids tekniske hjælpemidler, vil man forstå, at den folkelige gymnastik er handikappet i bestræbelserne for at få fat i den ungdom, som trænger til gymnastik. At sportens folk er ude efter vor gymnastik, er velkendt. Knud Lundberg har kaldt den »*Kastreret idræt*«! Men også folk fra vore egne rækker synes at være blevet smittet af sportens popularitet. Vi har i en årrække hørt røster om fornyelse og afveksling og en anden faglig målsætning. Den første Lingiade i 1939 skabte betingelser for diskussioner af den art, men krigen gav folk andet at tænke på. Efter Lingiaden 1949 kommer måske det farligste angreb fra folk, der også mener at være Lings elever, men som intet begreb har om det, vi forstår ved en folkelig gymnastik. Forsøg på »nye« systemer myldrer frem. De Lingske formgivende øvelser er for gammeldags, betragtes som oldnordisk. Jo mere sensationelt og afstikkende det »nye« er, jo bedre er det. Man synes at tro, at hyldest fra et ukyndigt publikum er garanti nok for en faglig kvalitet. Dertil kommer så det ubegribe-

lige, at en del — sikkert i en misforståelse af tidens diskussion om dårlige nerver, neuroser o. m. a. — mener, at vi gymnaster skal optræde som mirakel-doktorer og kurere folk med *afslapningsøvelser*. *Afslapning!* — Det er friskgymnastik, vi arbejder med og ikke sygegymnastik.

Niels Bukh skriver i sit sidste brev til sine elever:

»... så begynder nu også ledere at lade mandshold gymnasticere efter musik og benytte gymnastiktimerne til undervisning i afslapning. Jeg har naturligvis intet imod, at mennesker, der ikke kan slappe af, undervises i dette, men at gymnastiktimerne benyttes til et sådant foretagende, og at det kaldes gymnastik, har jeg meget imod. Det er sikkert let at få mageligt anlagte ledere og unge med til dette, der jo ikke kræver nær så store anstrengelser som kraftigt arbejde til gavn for menneskets holdning... Under Lingiaden måtte man ynkes over at se ikke blot kvindehold, men store mandshold stå afslappede og skvulpe sjokkende i krop og knæ til musik i stedet for at øve gymnastik. I må regne med, at vinden blæser fra den side nu, og I skal se, at mange herhjemme vil sjokke med, fordi det er lettere, og fordi det kaldes moderne ... Jeg stoler på, at I vil værne om den ideelle nordiske holdningsgymnastik, som Ling skønnede kunne skabes på grundlag af de græske idrætters frigørende, styrkende og formgivende bevægelser. Det var den gymnastik, Danmarks folkehøjskole og Ernst Trier, Vallekilde, som foregangsmand tog ind som et legemligt opdragelsesmiddel sidestillet med de åndelige, sådan at udviklingen kunne føre til harmoniske, helstøbte mennesker.«

Jørgine Abildgaard skriver i »Snoghøjbogen« om det samme emne:

»På samme måde står vi her i 1950 med en modstander mere: afslapningsgymnastikken, der er en slags sygegymnastik, måske passende til den syge tilstand, verden er i, men en gymnastik, der for naturlighed er en pestilents og for folkeligt indstil-lede gymnaster en utilbørlighed. Der er dog det at lære af den megen tale om afslapning, at det må virke tilskyndende på lederne, så vi tager bedre vare på det, Elli Björksten forlængst talte om: en naturlig afspændthed i al gymnastik.«

Jeg er helt enig med de to fagfæller.

*

Den linje, som den folkelige gymnastik hidtil har fulgt, må ikke fraviges eller afsvækkes. Den er udformet ud fra de erfaringer, faguddannede gymnaster og kyn-dige og vidtsynte folkelige opdragere har gjort. Dermed være ikke sagt, at den for al tid er tilstrækkelig eller fuldkommen. Der kan i faglig henseende ventes værdi-fuldt nyt fra de videnskabelige laboratorier, men alt det »moderne«, som f. t. jager efter popularitet, er så fjernt fra den bærende idé, som det kan være. Det samme må siges om de forsøg på at sætte gymnastikken som for-spand for en eller anden idé eller -isme. Den historiske udvikling fra det klassiske Grækenland frem til den sidste Lingiade viser, hvilke vildskud sligt kan føre til. Gymnastikkens mål formes af det endemål, den til en-hver tid får givet. Dommen vil ramme os, om vi svinger Lings arv og højskolens videreførelse af denne.

*

Der *har* altså været en linje i vor danske folkelige gymnastik i det sidste par slægtled. Det bliver altså os, det nuværende slægtled, der skal bestemme, om den linje

skal fortsættes, eller den skal afløses af en ny. Der er ingen tvivl om, at de fleste delingsførere og de mere fagligt uddannede, der har mødt gymnastikken på vore højskoler, vil gøre, hvad de kan, for at denne linje fremdeles må give vor gymnastik sit præg. Vi håber så, at skolerne ledere, hvad enten det er højskoler eller fagskoler, vil give gymnastikken den støtte, som kun en skoleleder kan det. Vi ved, hvad det betød for den Lingske gymnastik, da højskolens ledende mænd i 1880'erne gav den plads på deres skoler og udadtil gav den al den støtte, som de evnede.

Men da det til syvende og sidst drejer sig om den folkeopdragende gymnastiks stilling og værdi i vort danske ungdomsarbejde, så er der grund til — sådan som forholdene har udviklet sig — at bede højskolens tidligere elever om direkte at støtte den folkelige gymnastik. De kan ikke være uden interesse i, at vore unge får noget værdifuldt med fra idrætspladserne og gymnastiksalene. Og mærker de unge, at de bosiddende står bag ved eller ved siden af delingsførerne, så skal hverken sportens rekordslugere, afslapningsgymnaster, sensationskrævende journalister eller »moderne« modebevægelser kunne ødelægge en folkelig dansk gymnastik.

På trods af al den direkte modstand, som den folkelige gymnastik har at kæmpe imod, og den passive ligegyldighed, som vi søger at overvinde, så er det alligevel rigtigt, at den folkelige gymnastik, som vi øver den her i Danmark, er nået længst frem mod det klassiske ideal, vi altid må henvise til, når vi vil begrunde vor målsætning.

De unge, der i firserne kom hjem fra højskolen, glødede for den ny gymnastik — så stærkt, at de fik de gamle til at bygge mange af de første forsamlingshuse. De gamle støttede de unge i deres stræben efter de høje mål, højskolemændene havde vist dem. Der var grøde og

vækst på gymnastikkens som på andre områder. Lad en folkelig gymnastik være et begrænset område, er der grøde i det, følger det andet og vigtigere med. Lykkeligt ville det være, om et sådant åndens vejr — som i firserne — kunne skabe en samling om et positivt ungdomsarbejde. De unge kan nemlig ikke selv klare både målsætning og *midler* til at nå det. Det skulle vel ikke være så svært at få gamle højskoleelever til at støtte en sådan »vækkelse«, så bl. a. linjen i en folkelig gymnastik blev fortsat til gavn for vor ungdom, der ved aktiv deltagelse i den vil undgå at spilde tiden — enten ved at være med i noget, hvor målsætningen er forkert, eller ved passivt at være tilskuer ved den overfladiske underholdning, som vor tid har mere end tilstrækkeligt af. Brydningstiden, vi er inde i, skulle gerne føre til et gry, så skumringen ligger bag os. Skal det ske, må alle gode kræfter arbejde sammen, og kan det, jeg har fremført om den begrænsede, men absolut betydende del af ungdomsarbejdet, som en folkelig gymnastik er, få jer — I tidligere højskoleelever — til medarbejdere, så vil det spores i den kommende tid, vor ungdom til gavn.

Kr. Killemose.

Rejsebrev fra Tyskland.

Schwabenland i september.

Vejret er ustadigt i disse dage. Solen viser kun sjældent sit blege ansigt bag de grå skymasser, der jager over himlen. Brede bånd af byger fejer som koste fra bjergene ned over dalen. Vejene ligger sorte og blanke, hvor kostene fik deres gang.

Man lærer at give agt på vind og vejr, når man må stampe sig frem ad lange veje. Det kan være træls til tider med vinden imod og op ad bakke en time eller to, men ikke for alt i verden undvære det. Alt oplever man mere nært, mere stærkt, mere virkeligt, når det koster møje at vinde frem. Blot en lille oplevelse som denne, ovenfra at køre ned i en sky og mærke fugtigheden slå sammen om en, er megen anstrengelse værd.

Langs alle veje bugner træerne her med frugt. Aldrig før har jeg set en sådan eventyrlig flom af æbler, af blommer og pærer. Alle vegne, hvor jeg er kommet frem i Sydtykland, har landet været som en stor og frodig have. Vidunderlig skønt i de stille stunder, når solen stråler frit over skove og marker. En skønhed, understreget af den dybe vemod, som hviler, hvor undergang og død er nær.

Beständig klinger i disse dage en lille fin og enfoldig folkevisestrofe fra Lothringen i mine ører:

Deine Schönheit wird vorgehn,
wie die Rosen im Garten stehn.

Jeg har forsøgt at oversætte teksten lidt frit. Helt er det dog ikke lykkedes at fange den fine stemning.

Rosen, som i haven står,
al vor ynde og glans forgår.

I disse linier er hele denne vemodsfulde skønhed fanget ind. Det er døden, der ventes, men med uendelig tryghed og fred. Døden, ikke som noget, man ængstes og gruer for, men som det, der skal afslutte og fuldende.

Hvor står ikke dette fredfyldte harmoniske billede af døden i skærende kontrast til den død, som i de år, vi helst vil glemme, gik over verden. Er det da blot et romantisk idealbillede, den lille strofe giver udtryk for? Mon ikke sandheden om døden ligger begge steder. Efteråret er ikke blot de solvarme stille stunder, hvor frugten gløder, men også timer, hvor vinden rusker, regnen pisker, og frugten smelder med dumpe slag mod den våde jord.

Tyskland er kontrasternes land. Overalt møder man modsætninger, skarpt og stejlt stillet op i stort som i småt. På samme tid får man indtryk af et land med vældige rigdomme og muligheder og et land i dybeste armod, et flittigt og dygtigt folk og et folk, der har opgivet alt.

I mine tanker glider en broget, kaotisk række af billeder forbi, og jeg drager tilfældigt nogle enkelte frem.

En gade i den skønne middelalderby Rothenburg o. d. Tauber, der endnu ligger i ly bag tykke mure og svære befæstningsværker som for 500 år tilbage. Jeg stod og glædede mig ved synet af de fine gamle huse med bindingsværk og kunsthåndværk, som vor tid næppe kan nå på højde med i ægthed og sans for helhed. Jeg frydede mig over de lystigt toppede brosten og blomster-

vældet fra de mange blomsterkasser under vinduerne. Her fandt man udtryk for noget af det bedste og værdifuldeste i den gamle tyske kultur, og jeg stod fortabt i beundring derfor.

Da kommer en sælsom skikkelse vandrende forbi. En yngre mand med rygsæk på nakken og stav i hånd, en af de mange, som stadig vandrer om på de tyske landeveje. I og for sig et dagligdags syn, men dette dog mere grelt end ellers. Begge mandens fødder er amputeret. På knæene, der er omviklet med gummibandager, vandrer han fløjtende af sted med stumperne af underbenene strittende bagud. Skamfuld trækker man øjnene til sig. Dette var jo også virkelighed.

Billedet af en bunkersbolig i Hannover dukker op. Sammen med en kammerat, der er ansat i flygtningeadministrationen, slipper jeg ind bag de metertykke betonvægge. Lige straks kniber det med at orientere sig. Kun en enkelt pære hist og her formår med besvær at holde mørket tilbage. En knugende fornemmelse lægger sig uvilkårligt over en, og der går lang tid, før man kan ryste den af sig igen.

Mens suset fra de vældige ventilationsmaskiner stadig synger os i ørerne, vandrer vi op ad trapperne i den tre etager høje bunker, hvor ca. 100 mennesker har deres »hjem«. Øverst i et stort rum bor flere familier med børn. I de underste etager bor enlige mænd to og to sammen i små rum på seks kvadratmeter. Nu og da kigger vi ind. Fire nøgne betonvægge, under loftet et virvar af rør og en uskærmet pære, der fylder rummet med et hårdt og koldt lys. Udstyret består af en stol, et skab og en køjeseng af rå brædder med halmsække som madrasser. Andet og mere er her ikke plads til.

Jeg glemmer ikke et ansigt, som her stod for mig, dybt mærket af nervøsitet, af angst og uendelig træthed. En flygtning, netop ankommen fra landet i øst. Dybt

mærket, men på samme tid lykkelig over her i dette usle rum at have fundet et sted, hvor man kunne føle sig tryk, føle sig hjemme.

I Hannover alene bor endnu 2000 mennesker under sådanne forhold i bunkers og lejre. Rundt om i ruinerne lever foruden illegalt 3—4000 mennesker, der er kommet fra østzonen, men ikke er anerkendt som politiske flygtninge. I Bonn bygger regeringspartiets ledere millionpaladser til sig selv på samfundets regning. Dybt beskæmmet og tavs træder man atter ud i solens lys.

Et nyt billede glider frem for mit indre øje. En skolestue i en katolsk skole i folkevognsbyen Wolfsburg. F. D. J., d. v. s. Freie Deutche Jugend, den kommunistiske ungdom, har indbudt til diskussionsmøde. De indbudte er eleverne fra Schloss Wolfsburg, Dansk Røde Kors' højskole for unge mænd, der er flygtet fra østzonen. Tage Hind er igangsætter og leder af denne skole.

Stemningen er høj. Mange er opsat på spektakler og postyr, men foreløbig foregår alt i ro. På vejen til mødelokalet havde man marcheret i takt og kolonne, begejstret syngende soldatersangene fra krigens tid. Man kunne ikke undgå at blive pinligt berørt derved, og det spørgsmål pressede sig på: hvor står disse unge egentlig, og hvor vil tiden, der kommer, føre dem hen? Selv om de alle har gjort op med nazismen og har set, de tog fejl, er de dog børn af nazismens tid og er præget deraf. 6—7 års opdragelse i Hitlerjugend og Wehrmacht må sætte spor, der aldrig helt viskes ud. I øjeblikket er disse unge kritisk indstillet overfor alt og alle. Ingen vil risikere at brænde fingrene endnu engang. Bedre at holde sig udenfor alt, hvad der har med politik at gøre.

Den kommunistiske indleder taler meget længe og meget teoretisk om emnet arbejds løn. Udførligt gennemgår alle i vesten anvendte lønformer, og deres fejl analyseres med næsten videnskabelig grundighed. Alle følger

dog med uden ringeste mindsken af interessen. Efter en times forløb afbrydes taleren med et forslag om, at han nu går over til at omtale den paradisiske form for aflønning. Først da føres Marx's teorier frem til beskuelse, og efter mere end fem kvarters forløb kan diskussionen begynde.

Som ordfører for eleverne talte en ung, skarphjernet journalist, fremragende ordkunstner, og som tidligere elev fra Karl Marxskolen i Berlin velbevandret i de marxistiske teorier og det kommunistiske partis historie og metoder. Han indledte med at nævne, at alle de, der var til stede, vist kunne give taleren medhold i de fremførte synspunkter. De havde blot den fejl, at de sigtede mod samfundsordningen, som den var for henved 100 år siden. I dag er problemstillingen en ganske anden. Skal vi i dag drøfte opnåelsen af en retfærdig løn ud fra marxistiske ideer, kan man imidlertid ikke undgå at se på forholdene i lande, hvor man vedgår, at man forsøger at virkeliggøre disse ideer. Udfra vort kendskab til forholdene bag jerntæppet må vi da sige absolut nej til et sådant økonomisk samfundssystem.

Han gav nu en saglig og velunderbygget skildring af den økonomiske politik i østzonen og omtalte bl. a. den kolossale klasseforskel, der er mellem partifolk og dem, som står udenfor, og det helt umenneskelige arbejdstempo, arbejderne tvinges op på, takket være Stachanoff-arbejderne. Arbejderne gøres til slaver under den klingende parole: For freden og genopbygningen.

I aftenens løb føjede han og andre træk på træk, til et helhedsbillede voksede frem af et samfund, hvor al menneskelig viden og forstand er udnyttet til det yderste til at skabe et helvede mere uhyggeligt end noget, vi hidtil har kendt.

Ingen af de tilstedeværende kommunister kunne fremføre et ord mod disse anklagende beviser. Alle de unge

mænd fra skolen havde jo med krop og sjæl oplevet, hvad det frie folkedemokrati vil sige. Hver især var sagkyndig på sit felt, presse, landbrug, H. O. (handelsorganisationen), folkepoliti, uranminer o. s. v.

Gang på gang slyngedes spørgsmål mod de blåblusede F. D. J.'er. Ved I ikke, at det er sådan? Går I ind for det? En kommunist, der hævdede, han ikke var linietro, forsøgte at fremføre, at der dog også var gode sider ved forholdene i øst. »Nævn en!« råbes der mod ham, og der er røre i stuen. »Der er ingen!« råber nogle. »Jo, teorien!« slynger en af eleverne ud under jubel fra de andre.

Kommunisten sad i saksen. Der måtte svares. »Ja, jeg kan da i hvert fald nævne, at en mand, der bliver syg, har ret til dagpenge straks i østzonen. Her skal der gå tre dage, inden han er berettiget dertil.« En heftig latterbølge rullede efter hans ord.

Den kommunitiske indleder var til slut nødt til at vedgå alt det, som sker i østzonen, oprustningen, udbytningen, deportationerne og meget mere. »Det ved vi udmærket godt,« sagde han, »at alt det sker. Men vi må jo huske på, at når man skal stille om fra et system til et andet, må man også regne med den menneskelige faktor. Mennesker er af natur konservative, vænner sig ikke fra dag til dag til nye livsformer. Derfor er det nødvendigt en overgang at bruge magt, og derfor anvender man de omtalte magtmidler i Østtyskland. Det er dog ganske naturligt.«

Henne i hjørnet af skolestuen hang Kristus på sit kors. Lød der en stemme derfra? Tilgiv dem ikke, thi de ved, hvad de gør!

Atter skifter billedet. Jeg sidder blandt landboudom i en schwäbisk landsby. Spørgsmålet er stukket ud: »Hvordan stiller I jer til en eventuel ny tysk hær?« »Vi går ikke med mere,« lyder det fra alle sider. »Vi har

fået nok af at være soldater. Vi vil ikke være kanonføde for englænderne og amerikanerne.«

»Ja, bliver der tale om en frivillig hær,« tager en fornuftig og rolig ung mand ordet, »tror jeg ikke, der er nogen af os, der melder sig. Erhvervssoldaterne, officererne, melder sig måske, men det bliver en hær uden menige.«

»Hvis der bliver tale om tvungen værnepligt?« »Ja, da nægter vi, hvis det er muligt.« »Og hvis russerne kommer?«

Meningerne er med et delte. Alle er usikre. Spørgsmålet bliver stående, står der stadig: »Kommer de, hvad gør vi så?« Nogle, de fleste måske, mener, det er bedst intet at gøre, bare prøve at holde sig udenfor. Derved har man måske et lille håb om at klare sig igennem.

Andre holder sig tilbage, fordi de ved, at dem, de i første omgang kommer til at stå overfor, bliver tyskere. egne landsmænd.

En landbrugskandidat uden arbejde siger ligeud, at den dag, det sker, skyder han en kugle efter den sidste amerikaner og siger til russerne: »Se, jeg er med jer.« »Så har man da håb om at blive bestyrer på en Kolchos!«

Enkelte tøver med et »måske« på læben: »Måske er der alligevel ingen anden udvej end våbnene. Vi ved jo, hvad der venter os, og vi ved, at den dag tør vi ikke mere stole på hinanden.«

Således kunne jeg blive ved med billede på billede, men lad det være nok med disse få. Hensigten var at give indtryk af de store modsætninger, man her i Tyskland kan komme til at stå overfor, og hvilke vældige problemer, man har at tumle med. Jeg har oplevet det mest dystre og håbløse i bunkers i Hannover og i de forhold, som skiller land og folk i to dele med afgrunde imellem. Jeg har oplevet det bedste og mest lovende, som rejser sig af ruinerne, ved mødet med tysk højskole-

bevægelse på Hessische Landvolkhochschule ved Neustadt og mødet med ledere i ungdomsarbejdet i Württemberg. Hvor ligger så sandheden om Tyskland? Hvad vil blive bestemmende for årene der kommer? Det er jo det, vi bestandig spørger om, ikke uden ængstelse.

Jeg kan kun sige det sådan, at sandheden er i det altsammen, at den ligger skjult i de stærke kontraster. Afgørende for fremtiden er det, om den tyske ungdom forstår og handler derefter, at modsætningerne er uadskillelige, men at man derfor ikke må lade stå til. Mod-sætningerne betyder nemlig også udfordringer til os. Kun hvis vi tager dem op, går livet videre. Det er i spændingen mellem godt og ondt, lyst og mørkt, vi finder vores mening.

Det er imidlertid ikke tilstrækkeligt bare at skyde dette krav ud til tysk ungdom. Vi må også forstå, at de problemer, som i Tyskland er så umådelige, at vi kun ved selvsyn kan fatte det, lige så vel er vore problemer. Det er spørgsmål, som er afgørende for hvert eneste menneskes liv og fremtid. Derfor er det livet om at gøre, at vi søger at finde hinanden og hjælpe hinanden igennem.

Vi skal ikke komme med krav om, at tyskerne først må erkende deres skyld. Erfarer man, hvordan forholdene har været og er i Tyskland, forstår man, det er meningsløst. Skylden for krigen, skylden for forholdene i verden i dag er ikke bare tyskernes, ikke bare russernes. Skylden bærer vi alle, også du og jeg. Her rejser sig bestandig anklage på anklage mod en, og man kan ikke slippe udenom. Vi er alle lige ansvarlige, alle lige magtesløse.

Heller ikke nytter det, vi vil komme til hjælp med smukke idealer. Tysk ungdom har bittert erfaret, at idealer, hvor ægte og store, de end kan se ud, dog blot er en flugt fra virkeligheden. Livet er så mangfoldigt, at det aldrig kan presses ind i idealers spændetrøjer. Den dag, konflikten kommer mellem idealet og livet selv,

giver man desværre ofte idealet ret. I det øjeblik går man undergangen i møde.

Hvor går da vejen? Er der i det hele taget en vej at gå? Derom er jeg ikke i tvivl. En ting har vi at mødes i, en ting har vi alle tilfælles, når sagen gælder liv eller død: vor magtesløshed. Noget lidt at bygge på. Jo, men dog det stærkeste fundament, vi har.

Lad mig prøve at udtrykke det ved en tanke, Grundtvig engang førte frem. Ordene var omtrent disse: »Mennesket er ingen abekat, skabt til at efterabe først sig selv og siden alle andre til tidernes ende, men et mageløst guddommeligt eksperiment af støv og ånd.« Vi har i os hver især støvet og ånden, det gode og det onde, sandheden og løggen. Begge dele er virkelighed, er de betingelser, vi har fået at leve udfra. I spændingen mellem modpolerne finder vi det, som skal give drivkraften i vort liv. I magtesløsheden, åndens bundethed af støvet, finder vi det, som kan binde os sammen.

I dag er der for mig at se ingen anden vej til en verden og et liv, vi kan være bekendt, end den, at begynde på helt bar bund på dette grundlag. Vi må prøve at finde kontakten fra menneske til menneske påny tværs over grænser og skel og nedefra bygge op, hvad vi ikke ovenfra formår. Det er mit håb, at vi i de kommende år kan få knyttet venskabsforbindelser også med tyske ungdoms- og højskolekredse. Ønsket derom og viljen dertil er meget stærk hos tysk ungdom. Det er os, som må tage vor beslutning, og den bør være et ærligt ja.

Den tid er kommen, hvor ingen længere kan være sig selv nok. Det er liv og fremtid, som står på spil som aldrig nogen sinde før. I fællesskab må vi prøve at klare udfordringerne, som de kommer, og være tålsomme, når vi ikke magter at føre kampen igennem.

Henry Hansen.

Fra Vallekilde Folkehøjskole.

Kære gamle elever! Dette brev skriver jeg til jer; jeg kan ikke have noget imod, om jeres pårørende får lyst til at læse det. Skulde i øvrigt venner af Vallekilde, selv om de aldrig har været elever her, se lejlighed til at kigge i brevet, finder jeg også det i sin orden. Men ellers kan et sådant brev aldrig være skrevet for »offentligheden«, og jeg føler derfor intet ansvar overfor uvedkommende.

Først vil jeg takke jer gamle elever for al venlighed og godhed, I har vist Vallekilde i det svundne år. Vor pengegæld er større, end da vi begyndte for 27 år siden (de økonomiske værdier dog heldigvis uden sammenligning langt større end da); men vi kender os i en stadig dybere og dybere taknemmelighedsgæld. Højskolefolk slipper ikke udenom bitre nederlag, alvorlige personlige nederlag og smertelige skuffelser, som rammer os gennem vore elevers nederlag. Vi får tit nok at vide, at hverken vor egen eller vore elevers livsførelse slog til; livet skal nok holde os fra hovmods stier. Men vi må alligevel indtil i dag sige, at snorene faldt for os på de

Henry Hansen

liflige steder. Vi behøver så vist ikke at blive ret gamle, før vi erfarer, hvor uhyre sårbare vi er, og hvor let vi er at ramme; ja, jeg synes endog, at for hvert år der går, des mere sårbare bliver vi. Men denne kendsgerning kan dog ikke få os til at glemme, hvilke nådefulde kår en højskolemand kan forundes. Det står mig helt klart, når jeg tænker på det svundne år.

Jeg er lige kommen hjem fra en lang rejse til efterårsmøder og elevmøder i Egå, Varde, Hjørring og Galtrup. Ved elevmødet i Varde mindede en gammel elev mig om, at under min 500 km lange køretur kunde mine elever, om de alle mødte frem, stille op 12—14 stykker på hver kilometer! Det var overraskende at høre. Jeg har i dette efterår hilst på mange hundrede af jer, og jeg har talt med og besøgt mange af jer. Det har været en stor glæde.

Jeg vil tro, at I er interesseret i at høre nyt fra Vallekilde, og jeg skal da i det følgende berette om småt og

stort fra det sidste år, om personer og hændelser, siden jeg sidst skrev til jer.

Lærerkredsen. I 1949—1950 har følgende undervist, enten hele skoleåret eller på sommerskole eller vinterskole: Erik Gelting-Hansen, Sigrun og Hans Trier Hansen, Henry Hansen, Grethe og Kr. Killemosé, Inga og Vald. Nielsen, Alfred Olsen, Aase Petersen, Hanne Petersen, Per Skar, Ane Margrethe Steffensen og endelig Anna og Uffe Grosen.

I sidste årsskrift nævnte jeg, at *Henry Hansen* og *Per Skar* skulde medvirke ved vinterskolen 1949—1950; det gjorde de, og de gjorde det godt. Vi fik atter den gamle erfaring bekræftet, at den unge lærer, som kan sine ting, og som har lyst og evne til at omgås eleverne på kammeratlig viis, har særdeles gode betingelser for at øve en god indflydelse på hele skolelivet. Henry Hansen, som i sommer dels har undervist i kommuneskolen og dels har foretaget en lang Tysklands-rejse (se hans artikel andetsteds i denne bog), vil igen til den kommende vinterskole blive vor medarbejder. Per Skar har undervist hjemme på sine forældres skole, Stevns højskole, og han har her under sin faders strenge sygdom og død draget et tungt læs. Da Stevns højskoles fremtid foreløbig hviler i det uvisse, har Per Skar modtaget et tilbud fra Fyns stifts husmandsskole, hvor vor gamle medarbejder, Harald Grønborg, er forstander.

Hanne Petersen, der er datter af gårdejer Søren Petersen, Jenningkæret ved Kolind, har fået sin uddannelse på Askov og Elbæk lærerskole; hun havde været lærerinde ved Vesterhæsingé og Kolt friskole, inden hun kom til Vallekilde. Hanne Petersen vil dog helst søge sin varige gerning i børneskolen, og hun havde allerede, inden hun kom til os, lovet fra eftersommeren 1950 at påtage sig et krævende arbejde i Ellede friskole ved

Alfred Olsen og Killemoser

Kalundborg; men hun faldt godt til her og gjorde sit til, at vi alle fik en god sommer.

Under min omtale af lærerkredsen må jeg hellere her nævne den store forandring, der dette efterår er sket i Sigrun og Hans Trier Hansens forhold. Som nogle af jer vil vide, er vi mange frugtavlere her i egnen, og Hans Trier har i en længere årrække været en af foregangsmændene på dette område. For et par år siden dannedes Holbæk-egnens andels frugtexport forening. Sommeren 1949 opførtes i Svinninge en stor salgscentral, hvortil der nu sommeren 1950 er tilføjet yderligere bygninger, så komplekset i dets nuværende omfang kan rumme ca. 800 tons frugt.

Sigrun og Hans Trier Hansen

Det er opmuntrende, at andelstanken således slår igennem også på frugtsalgets område. Men arbejdet med opførelse af de store lagerrum, pakkerum og kontorlokaler, organiseringen af modtagelsen og salget af frugten har krævet en stor indsats af de ledende indenfor dette foretagende. Fra august overtog Hans Trier stillingen som direktør eller salgsleder ved »Hafex«, som virksomheden kaldes. Men det meget store arbejde beslaglægger hele hans arbejdskraft; han har derfor ikke alene frasagt sig formandsskabet i Holbæk-egnens landboforening og ledelsen af andre faglige organisationer, men han har også overladt styret af sin gode gård og frugtplantage til sin søn, Povl. Sigrun og Hans Trier er

flyttet ind i »Hytten«, det gamle familiehjem; for de to betyder det en stor forandring at komme fra »Øyås« med de mange folk til »Hytten«s fred og stilhed. Hos ældre Vallekilde-elever vil navnet »Hytten« kalde mange rige minder frem. Her boede i de mange år, 1889—1940, Niels Hansen — i den første travle tid med sin hustru, Ernst Triers ældste datter, Ingeborg, og efter hendes død var Niels Hansens søster, Maren, husbestyrerinde. I sine sidste år blev han hjulpet godt af sin plejedatter, Emmy, som sammen med sin mand, Ernst Mazar, blev ejer af »Hytten« efter Niels Hansens død. Da Ernst Mazar brat døde i fjor, tænkte Emmy på at afhænde det skønne hus, og det har altså nu føjet sig således, at Sigrun og Hans Trier har kunnet overtage den gamle familieejendom. Men for Hans Trier, der jo da har sin hele manddomskraft og energi i behold, kunde det ikke blive et stilfærdigt otium. Med sin nye stilling som leder af den store frugtcentral mener han selv, at han har fået mere travlt end nogen sinde. Vi ønsker ham held og lykke med arbejdet i Svinninge og ham og Sigrun fred og glæde i »Hytten«.

Desværre har Hans Trier ment, at det nye krævende arbejde nødsager ham til at give afkald på det meste af lærergerningen ved vinterskolen. Han beholder dog en ugentlig foredragstime om frugtavl, ligesom han og Sigrun beholder ledelsen af søndagsaftnerne og oplæsningsaftnerne. De hører altså stadig lærerkredsen til.

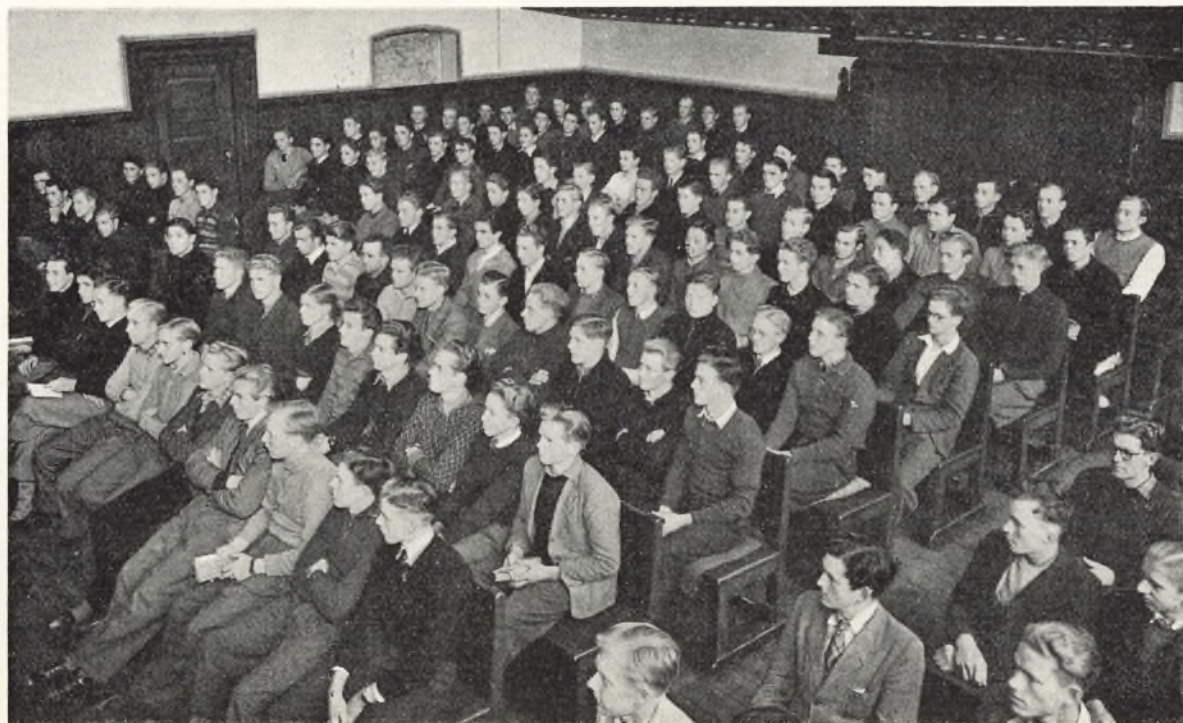
Poul Trier Hansen overtager nu til vinter den væsentlige del af landbrugsundervisningen, ligesom han vil medvirke ved holdundervisningen, f. eks. i regning. Poul, født i »Solvang« 3. februar 1922, var elev her 1940—41 og senere elev på Ollerup gymnastikhøjskole og Tune landboskole. Efter Tune-opholdet drog han 1945 til landbohøjskolen i København, hvorfra han blev landbrugs-

kandidat 1948. Fra eksamensbordet drog Poul igen til Tune, hvor han var lærer sommeren 1948 og de to følgende vintre, afbrudt af et langt Canada-ophold sommeren 1949. Den 4. juli 1950 holdt han bryllup med Asta Pedersen fra Vejleby. Asta, som også har været elev her, har en sygeplejerskes uddannelse; men nu er de to altså rykket ind på »Øyås« for at lede den store bedrift ude og inde. Poul skal nu som sin fader prøve at være skolemand om vinteren og landmand om sommeren; det skulde for øvrigt være sundt, om de to arbejdsformer gik op i et sluttet hele.

Om lærerkredsen skal jeg endelig meddele, at Niels Krog vil indtræde som ung lærer i kredsen. *Niels Krog* er fra Mors; han er først uddannet i en brugsforenings arbejde, derefter drog han til Silkeborg seminarium, hvorfra han tog lærereksamen i 1948; det følgende år var Niels Krog lærer ved Høng privatskole, hvorefter han i et år har været elev på Fircroft College ved Birmingham, og endelig har Niels Krog sidste sommer været lærer ved Stevns højskole.

Vi har i det svundne år haft god tilslutning, 132 elever på vinterskolen og 139 på sommerskolen. Eleverne kom fra de fleste af landets egne, 5 kom fra Sydslesvig, 1 fra Færøerne, 1 fra Argentina, 1 fra Sverige og 2 fra Tyskland.

Vi fik en god vinter; jeg mener at turde sige, at vi fra først til sidst mærkede en god vilje hos alle, og når det er tilfældet, vil vanskeligheder næsten altid kunne overvindes; bliver en enkelt vanskelighed stående, vil den ikke sætte sår, når man gensidigt mærker den gode vilje til, at skolelivet, med arbejde og kammeratskab, med alvor og gammen, må lykkes. Det milde vejr og den gode sundhedstilstand var værdifulde forbundsfæller vinteren igennem.

Et danskhold

Møder. Der har i årets løb været holdt mange møder. Det første kom nu for tidligt; vi havde næppe fået skolearbejdet i gang, før vi den 7. november gav plads til egnens andelsdag. Der synes at være gået tradition i denne dag; tilslutningen var i år så stor, at vi måtte holde mødet i gymnastiksalen. Direktør Ebbe Groes talte over emnet: Er frikonkurrence nu mulig? Finansminister H. C. Hansen talte om Vore skatter, og redaktør Axelsen-Drejer om Andelsbevægelsen. Der førtes især efter det første foredrag en livlig forhandling med direktør Groes og finansministeren som hoveddeltagere. Men når jeg nu næsten et år efter tænker tilbage på den dag, slår det mig, hvor tiden skrider hastigt, og hvor hurtigt nye hændelser kan trænge synspunkter, man troede havde erobrende karakter, tilbage. Og ofte må man jo erkende det triste forhold, at det er sunde og rigtige synspunkter, som trænges i baggrunden af beklagelige begivenheder eller ligefrem tåbelige beslutninger. Således synes den sunde og for Danmark nødvendige åbne handel og frie konkurrence nu trængt længere tilbage end for et år siden, da forhandlingen førtes her på andelsdagen.

Den 24. november havde vi besøg af forfatteren Arne Sørensen, der talte om Tyskland i dag. Taleren, der jo har ført en noget omtumlet tilværelse, har et meget åbent sind og en udpræget evne til at lære og forstå. Og man gør ret i at erkende, at udviklingen skrider så hurtigt i disse år, at forholdene kan fuldstændigt forandres i et land i løbet af ganske få år. Det har Arne Sørensen forstået; hans vurdering af de tyske tilstande i dag var både overordentlig interessant og sikkert også i det væsentlige rigtig.

Den 21. november havde jeg på Københavns universitet holdt 2 foredrag om Gundtvig for nogle amerikanske studenter, som i længere tid skulde studere danske forhold ved vore to universiteter. Nogle af de unge bad der-

efter om et besøg herude. Den 10. december kom da 15 amerikanere sammen med statskonsulent Novrup og frue til Vallekilde, og vi havde en meget fornøjelig dag sammen, hvor de fremmede dels var med til nogle undervisningstimer, dels deltog i en længere kaminpassiar med lærerkredsen. Besøget var begunstiget af det skønneste vejr, hvad vore gæster var lykkelige over, for det danske vejr havde de ellers intet til overs for; de klagede over vor tåge, kulde og blæst. Dagen efter amerikanernes besøg viste det danske vejrlig sit allergrimmeste ansigt frem; det blev orkan med strømafbrydning. Vinteren begyndte. Flere af amerikanerne kom for øvrigt i vinterens løb igen til Vallekilde; det var dem åbenbart vigtigt at forstå folkehøjskolen.

Den 17. og 18. december læste lærerkredsen »Inden for Murene«; dette store skuespil griber lige stærkt på begge sider rampen, og vi var glade for at kunne give eleverne denne gode oplevelse, inden de få dage senere rejste hjem til jul.

I nyårsdagene havde jeg glæden ved at deltage i 3 store ungdomsmøder i Ringkøbing, Skjern og Ølgod; alle 3 steder mødte jeg mange gamle elever.

Den 5. januar havde vi eleverne tilbage igen, og skolearbejdet gik sin rolige og fornøjelige gang.

Den 12. januar havde vi månedsmøde, hvor fhv. forstander Lars Bækhøj hjalp os til en værdifuld aften ved at tale om udvandrerkrår. 29. januar holdtes det sædvanlige delingsførermøde her. Grethe Laulund fra Ollerup og Alfred Rye, København, ledede gymnastikken, mens forstander Johs. Terkelsen, Ry, holdt et meget levende foredrag om tyske tilstande, som Terkelsen kort i forvejen havde mødt dem under en rejse gennem det hærgede land.

Den 23. februar talte forstander Marius C. Skar om vore landsbykirker og viste i tilslutning hertil en fortræf-

felig serie lysbilleder. Med vemod tænker jeg på, at det blev mit sidste møde med min gamle højskolekammerat. Kort efter blev Skar ramt af en uheldbredelig sygdom; i juli måned døde han.

Den 5. og 6. marts holdtes det kirkelige møde, som valgmenigheden tilrettelægger. Ordførerne i år var fhv. stiftsprovst H. Drejø og præsterne Keiding, Filadelfia og Balling, København. Mødet fandt god tilslutning og var nok både ældre og yngre til glæde.

Den 16. marts havde vi vinterens sidste månedsmøde med forfatteren Martin A. Hansen som taler. For de mange, som i disse år følger denne mands forfatterskab, var mødet med manden ventet med megen interesse. Det blev ingen skuffelse, men en stilfærdig og rig oplevelse. Det er glædeligt, at et så betydeligt forfatterskab i vor tid kan bæres frem. Og et personligt møde med Martin A. Hansen kan endda give forventning om, at det bedste er tilbage. I denne sammenhæng henviser jeg jer til igen at læse Vald. Nielsens artikel i denne bog, og jeg råder jer til, om det ikke allerede er sket, at give jer i lag med at læse Martin A. Hansens bøger.

Jeg skal endelig bemærke, at vi i vinterens løb fik forskellige film forevist som led i et samarbejde med Holbæk centralbibliotek. Vi havde også de sædvanlige korte udflugter og den store i fastelavnen til København; denne tur var meget lærerig og i alle henseender vellykket. Fastelavnsferien afsluttedes, traditionen tro, med en fin skolefest.

Søndag den 26. marts holdt vi vinterskolens afslutningsfest. En del forældre deltog som skolens gæster, og mange af egnens folk så gymnastikken, elevernes tegninger, hørte sangkoret og mit foredrag om mennesket bag krigen. Om aftenen læste lærerkredsen Thornton Wilders moderne skuespil: Vor by.

„Møllebakken“

Der fulgte nogle få rolige dage, inden eleverne den 30. marts drog af gårde. Vi har kun grund til at tænke på denne vinterskole med glæde og tak.

Lørdag den 1. april holdt vi et lille festligt »bygge-gilde« sammen med de folk, som har hjulpet os at opføre den ny lærer- og elevbolig, »Møllebakken«.

Arkitekt Poul Hessellund Andersen, som er gammel Vallekilde-elev, har tegnet huset og har sammen med arkitekt Kåstrup-Olsen hedet opførelsen. De ledende håndværkere har været: murermester Holger Frederiksen, tømrermester Ejnar Jørgensen, fabikant K. G. Helt, installatør Aage Bentsen og malermester Aksel Møller; det store planeringsarbejde omkr. huset har været ledet af Niels Juul med bistand fra konsulent Hemmingsen. Haven bliver i dette efterår planlagt af havearkitekt Morten Klint. Vi har fået et særdeles godt hus, og vi er alle, som har hjulpet os dermed, taknemmelige. Inga og Vald. Nielsen flyttede til maj ind på »Møllebakken«, og få dage

derpå fulgte 8 sommerpiger efter; jeg tror, at disse otte følte, at de havde fået særligt begunstigede boligforhold.

I påsken foretog min kone og jeg en Sønderjyllands-tur. Dagene på Dybbøl og Als, i Sundeved og Højer, i Rudbøl og på Rømø blev indholdsrige. Ellers gik april med travlhed for at få alt i stand til sommerskolen.

Sommerpigerne kom den 3. maj og med dem et skønt forsommervejr. Vi gik allerede den 4. maj i gang med holddelingen og prøvede at finde ud af, hvor hver enkelt kunde få størst udbytte af undervisningen. Den 5. maj deltog vi, efter traditionen, i Vallekilde-Hørve kommunes frihedsfest ved frihedsstenen i Hørve. Talerne var i år folketingsmand Ole Bjørn Kraft og fru Bodil Koch, som jo nu er kirkeminister*). Hvordan den kække frue, som i sin tid kaldte bisperne »den tristeste samling mandfolk«, vil komme ud af det med de ærværdige prælater, må tiden vise. Hun kom godt ud af det med vore sommerpiger som med den øvrige forsamling. Personlig synes jeg, at hendes udnævnelse til kirkeminister var den glædeligste følge af et iøvrigt overflødigt folketingsvalg. Men dette fandt jo først sted den 5. september, og forinden var der sket meget i den lille verden, jeg her fortæller jer om.

Det er vel undtagelserne, det vil sige møder, udflugter, interessante fremmedbesøg m. m., som bedst egner sig til omtale i dette brev; men I ved dog alle, at disse særlige oplevelser får kun deres betydning på baggrund af de mange rolige dage, da intet iøjnefaldende sker, men hvor alle samles i et både muntert og alvorligt skolearbejde. Hvor velgørende og nødvendig dagligdagen er fornemmes ret, når for mange begivenheder har klumpet sig sammen; da kan den stille hverdag berede elever og lærere som alle vore medarbejdere i køkkenen og have en

---

*) Glæden var kort.

25-års jubilarer ved elevmødet

vederkvægende følelse af hjemlighed og tryghed. Hele den udflugts- og farten-omkring-atmosfære, som i så høj grad præger den moderne tid, rejser med ret stor alvor spørgsmålet om at værne om sommerskolens nødvendige ro og uforstyrrethed. Derfor lader vi mange besøgende vide, at de vel er meget velkomne, men de må forstå, at vi passer vort skolearbejde. Jeg må dog ikke uden beklagelse erkende, at også højskolens elever i disse år er for stærkt grebet af udfartsjaget. Jeg mener, at med den af skolen planlagte store udflugt til København og de mindre ture i omegnen, skulde det egentlig være nok. Den alt for korte sommerskole skulde opfordre alle til at samle sind og kræfter om selve højskoleoplevelsen. Men de unge bliver jo ikke pludseligt anderledes, fordi de kommer på højskole; for mange tager deres rastløse udfartssyge med sig til højskolen, og week-end besøg får en uheldig indflydelse på skolelivet; de tager tanker forud og volder træthed og uoplagthed bagefter. Det var måske forståeligt, om lørdag aften og søndag var tomhed og øde her; men det er jo ikke tilfældet. Lørdag aften er elevernes egen aften, og det er ofte en meget værdifuld aften. Søndag er der altid gudstjeneste og en god, lang aften i foredragssalen og spisestuen, samlet omkring musik, oplæsning og mange gode sange. Nu har vi altid kunnet glæde os ved en forholdsvis trofast samling omkring lørdag aften og søndagens indhold. Men det er alligevel sandt, at nogle højskoleelever er for hidsige efter oplevelser udenfor, heldigvis er det næsten altid i forbindelse med deres hjem; men jeg vilde dog ønske — og jeg ved, at dette ønske deles af mange højskolefolk — at forældrene vilde støtte os i at opmuntre de unge til den stærkest mulige samling omkring højskoleopholdet. For mange udrejser forstyrrer og skader.

På Orehøje

Det er som allerede nævnt begivenhederne, der bedst egner sig til omtale her. Lad mig nævne nogle sådanne fra sommerskolen.

I disse år finder der mange gensidige besøg sted mellem danske og folk af forskellig nationalitet. Det er af det gode. Således har engelske farmere og engelske unge været i besøg i danske hjem, og vore egne har gjort gengæld ved at besøge engelske hjem. Vi havde i maj besøg af flere sådanne engelske rejsehold. Det faldt fornøjeligt ud. Et par besøg bør særligt nævnes. Den internationale sammenslutning af landbrugsorganisationer holdt i år sin egentlige kongres i Sverige. Men deltagerne, som kom fra 5 verdensdele og vist fra 20—30 nationer, tilbragte 3 dage i Danmark. Landbrugsrådet tilrettelagde dette besøg her i landet, og man havde bedt om en dag i Vallekilde med besøg på gårde, i kommuneskole, brugsforening og kirke og til sidst samling her på højskolen. Formålet var at få et nogenlunde indtryk af en landsbys økonomiske og sociale kår og landbobefolk-

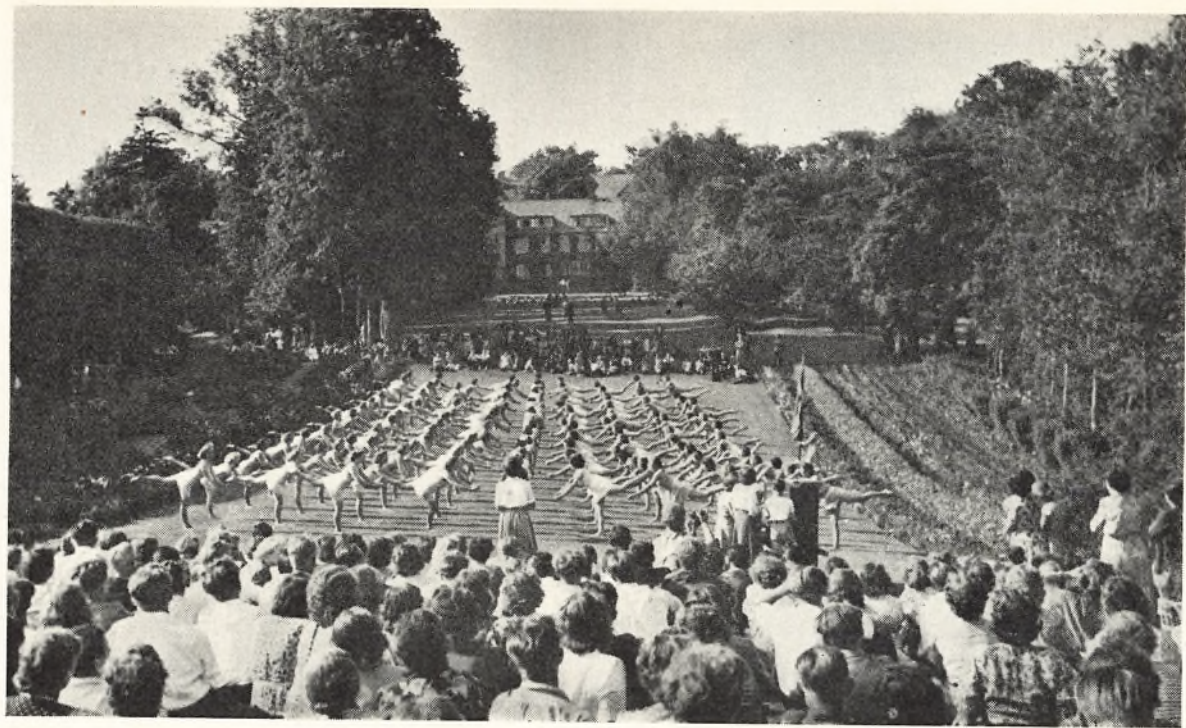

Ved Orehøje

ningens kulturelle liv. Her på højskolen så de fremmede pigernes gymnastik og hørte deres sang, ligesom de hørte et kort foredrag. For disse førende landbrugsfolk, der ellers under deres rejse bliver fyldt med statistik og faglige oplysninger, var dette møde med en stor skare frisk ungdom og med en skole, der i hele sit sigte kun har *menneskets* udvikling for øje, en oplevelse og vedervægelse. Det gav i hvert fald Kanadas landbrugsminister et smukt udtryk for.

Det andet besøg, jeg her vil fremhæve, fandt sted grundlovsdag. Elever og lærere deltog den dag i mødet i Høve skov. En del af mødet blev også overværet af ca. 40 englændere, der i dagene omkring 5. juni holdt forhandlingsmøde på den ny folkehøjskole, som under Johannes Novrups ledelse er åbnet på *Magleås* oppe ved Birkerød. Novrup havde ønsket, at englænderne skulde få et indtryk af en dansk grundlovsfest, og så skulde de møde Vallekilde. Englænderne fulgte os da hjem, og vi fik en særdeles fin og fornøjelig aften sammen. Jeg tæn-

Fra elevmødet

ker, I sommerpiger længe vil huske den skønne sommer-aften ude i haven, da englænderne sang for os og vi for dem, og hvor vi til sidst dannede den store kreds og med hinanden i hænderne hver på sit tungemål sang: Should auld acquaintance be forgot (Skuld gammel venskab rejn forgo). Englænderne var dels universitetslærere, dels lærere i Arbejdernes oplysningsforbund og dels embedsmænd fra undervisningsministeriet; departementschef Jackson, som tidligere har besøgt os, var leder for deres Danmarksfærd. Forstander Leslie Stephens fra Fircroft højskole var også med. Jeg havde samme følelse blandt disse folk som den, der besjæler mig, når vi er sammen med nordiske højskolefolk. Der er dog den forskel mellem englænderne og os ved en sådan lejlighed, at de i højere grad forstår at give humoren spillerum. Vi danske er jo ellers blevet kendte for vort smil og lune; men disse kostelige gaver formår vi i de senere år sjældent at tage med os til møde og da navnlig ikke med op på talerstolen. Jeg siger det allermest i selverkendelse:

Fra elevmødet

vi højskolefolk og præster og andet godtfolk, som tiltager os modet at bestige en talerstol, er blevet alt for højtidelige, eller vi tager os selv for højtideligt. Det smil og den humor, som ofte kunde spille fra en talerstol i min ungdom, ses nu sjældent. Englænderne har det endnu. Og de har dog ikke haft færre vanskeligheder at slås med end vi. Jeg skriver om noget her, som selvfølgelig ikke kan kommanderes frem; men vi kan dog nok passe på ikke at tage os selv for højtideligt.

Jeg må endvidere nævne, at 120 elever og lærere fra Kathrinebergs folkehøjskole i Sverige besøgte os den 16. juni under deres korte Danmarks-rejse. Det blev til et meget smukt og fornøjeligt møde mellem svensk og dansk ungdom.

Den 18. juni deltog vi i den store gymnastikfest ved Høve strand. Vore elever afsluttede under Ane Margrethes ledelse eftermiddagens mange opvisninger.

Den 24. juni var her »fætterbal«, stemningen den bedste. Dagen efter holdt de sjællandske friskoler møde

Tre, som havde fri

her på højskolen. Valgmenighedspræst Høyer-Nielsen og jeg talte. Den 25. juni vil verden over huskes; på den dag angreb Nord-Koreas vel forberedte og stærkt udrustede hære Syd-Korea. Man mindedes på uhyggelig måde om forspillet til sidste verdenskrig, om det krigsrustede diktators overfald på det ene svage nabofolk efter det andet. Venner af fred og ret måtte glædes, da »Forenede Nationer« hurtigt kom Syd-Korea til hjælp, og over sejren, som F.N.-styrkerne nu så stort har vundet. Men mens man må beundre Mac-Arthur som hærleder, hvor han åbenbart kan sit kram, så frygter man for, at han ved sin politik fører et alt for højt og uforsvarligt spil. Generaler er som regel meget slette politikere. 27. og 28. juni havde vi besøg af fru Stinna Paasche, enke efter professor Frederik Paasche, der var en af norsk kulturlivs førende skikkelser, en mand, der under krigstidens landflygtighed sled sig op i kampen for sandhed og ret. Hans hustru rejste gennem sine to foredrag her sin mand et

skønt minde og talte på stilfærdig måde sand menneskeligheds sag.

Den 5. juli foretog vi den sædvanlige store udflugt til København. Turen fik det kendte forløb: Grundtvigskirken, mindelunden i Ryvangen, spadseretur langs Frihavnen og Langelinie, grundigt besøg på Christiansborg og Rådhuset og Tivoli. Da der i sommer intet friluftsskuespil fremførtes i Dyrehaven, gik vi dog glip af denne festlige afslutning; men vi søgte så andetsteds erstatning. Med et mylder af indtryk kom vi trætte tilbage til Vallekilde, hvor hvilen gjorde godt.

Meget i den følgende tid stod i elevmødets tegn. I fjor skrev jeg i brevet til jer: det er et meget stort ar-

— og to, som måtte slide

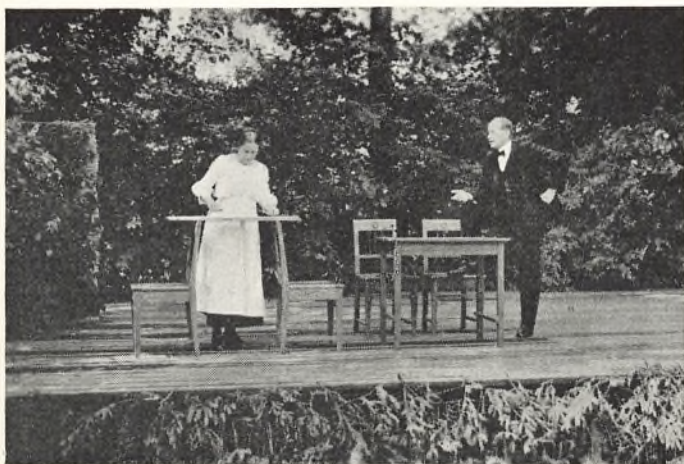

„Vor by“

bejde at føre et elevmøde sejrrigt igennem; det fordrer en god vilje og samarbejdsånd hos lærere som elever. Jeg gentager disse ord, idet jeg tænker på dette års elevmøde. Der blev slidt — med håndarbejde og gymnastik,

„Vor by“

„Vor by“

sangkor og foredrag, lancier og skuespil, i køkken og have. Men vi glæder os alle til elevmødet. Og vi ved, hvad I sætter ind af besvær og penge for at komme hertil. Derfor søger enhver her at yde sit bedste.

„Vor by“

„For by.“

Lørdag aften holdt Inga Nielsen foredrag, senere fandt elevforeningens årsmøde sted, hvor man vedtog at tilslutte sig den nyoprettede lands-elevforening (se om dens arbejde andetsteds i denne bog), pigerne dansede lancier under Ane Margrethes ledelse, og sangkoret sang under Ingas »taktstok«. Som så ofte før under elevmøder regnede det godt lørdag aften. Men søndag morgen oprandt med høj himmel, og vi fik et ideelt elevmødevejr. Efter gudstjenesten i Korskirken og middagen i gymnastiksalen talte flere af lærerne og Hans Sørensen (1924—25) og jeg i haven; de tanker, jeg førte frem i mit foredrag, kunde jeg nok have lyst til at dele med jer her; men pladsen tillader det ikke.

En af elevmødets skønneste stunder er pigernes indmarch til gymnastik. Med Aase Sørensen som fanebærer og Anna Kirstine Lundby ved klaveret ledede Ane Margrethe sine piger frem til den festlige gymnastik, mens tusinde gamle elever og mange tusinde blomster dannede ramme omkring den.

„Vor by“

Om aftenen fremførtes det moderne skuespil af den amerikanske forfatter Thornton Wilder, som vi allerede ved vinterskolens slutning havde læst. Scenen var i år opstillet på den øverste plæne og var vist både for skuespillere og tilskuere ideel. Inga og Valdemar Nielsen havde påtaget sig det store arbejde at instruere, lærerkredsen, enkelte elever og gode hjælpere fra »vor by« førte skuespillet frem. Valdemar Nielsen, som »usynligt« færdedes på scenen og knyttede de forskellige optrin sammen med få bemærkninger, gav til indledning en kort orientering, som her hidføres i stærkt sammentrængt form.

»I året 1938 skrev amerikaneren Thornton Wilder dette skuespil som en advarsel til medmennesker og sit folk. Han var angst for, at overfladiskhed og selvtilstrækkelighed skulle præge det amerikanske folk, og i sit skuespil ville han vise, hvordan almindelige mennesker — som du og jeg — lever, men ikke burde leve; »Vor By« kunne lige så godt være Vallekilde.

I 1. akt ser vi, hvordan de to familier — Gibbs og Webb — er helt opslugt af hverdagens mange spørgsmål — af børnene og deres fremtid, af mad og klæder, af byens originaler o. s. v.

2. akt giver os et rørende billede af de to unge og deres kærlighed, og vi er i det hele nået så vidt, at vi ikke blot har lært de to familier godt at kende, men vi er kommet til at holde af dem og leve med i deres skæbne.

Men i 3. akt ser vi, hvordan disse menneskers liv alligevel har været forjaget og overfladisk. Vi er på kirkegården, hvor en del af personerne er blevet begravet, og

„Vor by“

„Vor by“

hvor nu også den unge Emily Webb kommer hen efter sin død. Skønt de døde, som Emily taler med, er enige om, at jordelivet set her fra kirkegården afsløres i sin tomhed, beslutter Emily dog at vende tilbage til sit hjem for en stund. Men det bliver en stor skuffelse for hende: modnet gennem sin død ser hun nu, hvor forjaget og overfladisk hendes forældre lever, og bedrøvet vender hun tilbage til sin grav. Gennem hende lyder digterens advarsel og forkyndelse også til os: menneske — stands og giv dig tid til at se rigtig på dine nærmeste, giv dig tid til at søge meningen med dit liv, at det evige, der inderst inde også bor i dig, kan komme til udfoldelse allerede her på jorden.«

Den følgende tirsdag havde vi »En aften på højskole« og dagen derefter forældredag. Vi havde glæde af begge dage.

Så fulgte de sidste kostbare dage, inden vi den 30. juli tog afsked med en sommerskole, som gav os mange lyse oplevelser og kalder på vor taknemmelighed.

Først i august havde vi otte dage på høskole, ca. 120 deltog. Det var et fornøjeligt møde. I en tid, da der tales meget om at søge øget forbindelse mellem højskolen og bybefolkningen, bør man ikke tilsidesætte otte dage på højskole-bevægelsen. Den har i mangfoldige tilfælde været til gensidig glæde og udbytte for mødedeltagerne og skolerne.

Efterårsmødet holdtes 17.–19. sept. Ordførerne var forstander Hans Lund, professor Regin Prenter, overrabbiner Marcus Melchior, biskop Rosendal, professor Nyboe-Andersen og vore egne: Valdemar Nielsen, Gelling-Hansen og Uffe Grosen. Søndag aften læste forstander Demuth og frue, mandag aften sceneinstruktør Sv. Methling. Mødet havde stor tilslutning. Vi havde også den glæde at have temmelig mange boende gæster. Jeg vil stærkt anbefale de noget ældre elever, som måske finder elevmødet i juli noget forceret og anstrengende, at tage til efterårsmøde. I kan ikke opleve jeres ferie på en bedre måde.

Dagen efter det store mødes slutning modtog vi 70 præster fra Roskilde stift. Biskop Rosendal havde tilrettelagt et 2 dages møde her, og jeg synes, det blev meget værdifuldt. Næppe var disse gæster ude ad dørene, før vi modtog ca. 140 repræsentanter for De danske gymnastikforeninger, som holdt deres årsmøde her 22. og 23. sept. I vil forstå, det var en noget anstrengende uge; det gjorde i hvert fald godt at komme ind i den rolige hverdag igen.

Så har jeg to ting at bede jer om. For det første vil jeg bede jer tænke lidt særligt på dette vort årsskrift. Vi når gennem denne lille bog ud til flere tusinde gamle elever. Men vi skulde gerne nå eller bevare forbindelsen med endnu flere. Det er en meget stor opmuntring for os at vide, at I holder fast ved forbindelsen med Vallekilde,

Otte dage på højskole

også derved at I holder og læser »Fra Vallekilde folkehøjskole«. Jeg ved da også fra mangfoldige breve og samtaler, at gamle elever er kede af, når årsskriftet af en eller anden grund udebliver. Hver enkelt må gøre noget for at holde fast. Jeg vil også bede jer om at gøre det af økonomiske grunde. Den rædsomme prisstigning har gjort fremstillingen af årsskriftet meget dyrt. Som I alle ved, får forfatterne af bogen selvfølgelig ikke en rød øre for deres arbejde; men trykning, porto og forsendelse kræver stigende beløb. En sammenligning mellem udgifterne til trykkeriet for 10 år siden og sidste år viser en stigning på ca. 300 %, til porto en stigning på over 100 %, men kontingentet er kun sat op med 50 %. Hvis I ser på regnskabet, lægger I straks mærke til, at det simpelt hen ikke kan blive ved at gå, hvis vi ikke vil være lige så letsindige som de politikere, der har ansvaret for vor offentlige økonomi. Vi bliver nødt til at sætte kontingentet op næste år. Jeg håber, vi kan nøjes med at forhøje årsbidraget fra det nuværende 3 kr. til 4 kr. Men skal det lykkes at nøjes hermed, vil det være af største betydning, at endnu flere modtager vort årsskrift. Jo flere vi er, des billigere kan det blive for hver enkelt. Derfor kommer jeg nu med min bøn: i hvert hjem, hvor dette årsskrift kommer, skulde man skaffe en holder mere. I hvert eneste sogn findes der en eller flere Vallekilde-elever, som af den ene eller anden grund er faldet ud af elevforeningens medlemsfortegnelse. Altså: *så snart du har læst dette, opsøg da en gammel elev, spørg ham eller hende, om vedkommende igen vil være medlem, send snarest til mig navn (i tilfælde af navneforandring da også det tidligere navn), elevårgang og tydelig adresse.* Vi skal da sørge for, at årsskriftet bliver vedkommende tilsendt. Skulde restoplaget af årgang 1950 blive opbrugt, sender vi i stedet for årgang 1949, og så vil vi naturlig-

vis sørge for, at oplaget i kommende år er stort nok, så hver kan få sin bog fra Vallekilde.

Den anden bøn, jeg har til jer, drejer sig om den danske folkehøjskole i Sydslesvig. Som I ved fra bladernes omtale, blev Jaruplund højskole indviet den 8. sept. Herfra deltog Killemose, Vald. Nielsen og jeg i festen. Det blev en meget glædelig dag. Og det er jo stort, at en dansk højskole nu står som en kendsgerning i Sydslesvig; den kan tilmed begynde vinterskolen med fuldt hus.

Det var højskoler og landbrugsskoler, som lovede at bygge denne højskole. Selve driften af Jaruplund højskole er der sørget for; men vi — det danske højskolefolk — skulde skaffe skolen gældfrit til veje. Som skolen står færdig i dag, har den kostet ca. 240.000 kr. at opføre, og deraf mangler ca. 80.000 kr. For to år siden opfordrede vi her i årsskriftet også gamle Vallekilde-elever til at hjælpe med denne opgaves løsning; indtil dato er der hertil indkommen 8450 kr., hvoraf de 8400 kr. er tilsendt skoleudvalgets formand, forstander Hans Lund, Rødding. Nu må højskolerne hjælpes ad med at skaffe de 80.000 kr., som mangler. Jeg er sikker på, at I finder det rigtigt, at vi fra Vallekilde er med i denne opgave. Hidtil har nogle få mænd med deres navn forpligtet sig til at skaffe pengene i tillid til, at den store skare af gamle elever vilde hjælpe med et let overkommeligt bidrag. Vi må ikke lade de få i stikken, hverken for deres eller vor egen skyld, allermindst for sagens skyld. *Jeg beder frimodigt hver enkelt gammel elev om at støtte denne sag med 5 kr., mange vil sikkert gerne give noget mere.* Men det haster. Jeg beder om, at I sender beløbet til Killemoses giro-nr. 7239 eller send det i check eller på postanvisning til Killemose. Enhver, der ønsker det, kan under næste elevmøde få regnskabet over indsamlingen at se; men med mindre

man udtrykker ønske derom, bliver der ikke tilsendt hver enkelt kvittering; skulde der udsendes kvittering, vil det kræve meget arbejde og store portoudgifter. Jeg tror, I har den tillid til Killemosen og mig, at vi kan nøjes med den mest praktiske ordning.

Hvad enten I sender pengene på den ene eller anden måde, vil I huske at bemærke, at det er til Jaruplund højskole. Men må jeg endnu engang indtrængende bede om, at hver enkelt handler omgående; så får I en stor tak. (Se iøvrigt Bodil og Jørgen Jessens artikel side 117).

Til sidst skal jeg nævne nogle dødsfald. Den 7. juli døde forstander Niels Bukh, Ollerup. Niels Bukh levede sin barndom og størstedelen af sin ungdom her i Vallekilde; han var elev herfra; han havde nære venner blandt jævnaldrende, som stadig færdes her i Vallekilde. Her skal hverken hans levnedsløb fortælles eller en vurdering af hans mægtige indsats på gymnastikkens område gives; men hans navn skal mindes i de gamle elevers skrift. Niels Bukhs gerning blev kendt over det ganske land, ja langt uden for Danmarks grænse; han fik mere ros og ære, end nogen mand har godt af at møde; da han under skæbnesvangre forhold i vort land gjorde fejl, blev følgen hårdere angreb, end sandheden kunde retfærdiggøre. Som det varige vil nok stå hans banebrydende indsats på mandsgymnastikkens område, og vi vil håbe, at det store arbejde, han satte i gang ud fra Ollerup gymnastikhøjskole, må blive fortsat af dem, der nu har ledelsen der. Her i Vallekilde har vi en særlig grund til at ønske dette, da to af vore gamle medarbejdere, Adia Frost og Jørgen Broegaard, nu har deres gerning der. Broegaard er nu i efteråret af skolens ledelse valgt til at være den ene af de to forstandere for gymnastikhøjskolen; hans medarbejdere i Vallekilde ønsker ham til lykke og følger hans arbejde med de bedste ønsker.

Den 8. sept. døde fhv. friskolelærer Jens Kramer: hermed afsluttedes et langt liv, som kalder både på ærbødighed og taknemmelighed. De fleste af jer kendte ikke Kramer; men friskolefolk landet over, hans bysbørn her og menigheden, der samles i Korskirken, de kendte ham. Alle, der kendte ham, og som har friskolen kær, ved, med hvilken uselvvisk kærlighed han tjente friskolens sag, og det vil jo da først og fremmest sige børnenes sag. Den frie skole har næppe nogen sinde haft en mere trofast og hengiven tjener end i Kramer. Han hørte vort lille landsbysamfund til, og i Korskirken var han trofast med søndag efter søndag, til yderlig svaghed hindrede ham i at færdes uden for sit hjem. Det var i sandhed opbyggeligt at besøge Kramer under hans sidste sygeleje; det var en alvorlig, glad kristensjæl, som havde befalet sig i Guds varetægt. Jens Kramer efterlader sig mindet om en mand, der levede i ædel nøjsomhed, i trofasthed i sit arbejde og i barnlig og hengiven kristentro.

Den 26. oktober døde Trina Bennike. Meddelelsen om hendes død kommer til Vallekilde, som sidste del af denne

bog går til bogtrykkeriet. Nogle mindeord om Trina Ben-
nike må vente til næste år.

Alle vi, som har vor gerning her ved Vallekilde høj-
skole, beder jer modtage en hjertelig hilsen med ønsket
om en god jul.

Uffe Grosen.

Landselevforeningens første halvår.

Fra landselev-foreningens sekretær har vi modtaget nedenstående redegørelse for foreningens virksomhed med bøn om, at denne redegørelse må finde plads i vort årsskrift. Da Vallekilde folkehøjskoles elevforening har tilsluttet sig landsforeningen, finder jeg det naturligt at give plads her for det følgende.

U. Gr.

På initiativ fra de danske folkehøjskoler og tidligere elever blev der i foråret dannet en landselevforening, hvis mål det skulle være at give større dele af landets befolkning forståelse af højskoletanken. Den nydannede landselevforening, om hvilken ca. 50.000 tidligere højskoleelever sluttede op, fik en bestyrelse bestående af: fhv. minister Jørgen Jørgensen, førstelærer Hillgaard, Thise, højskolelærer Toftemark, Tommerup, redaktør Alfr. Hansen, Odense, konsulent Birthe Mailund, København. Som repræsentanter fra Foreningen af Høj- og Landbrugsskoler valgtes forstander C. P. O. Christiansen, Frederiksborg, og højskolelærer Povl Engberg, Askov.

Efter et bestyrelsesmøde i foreningen den 29. april blev det vedtaget at oprette et sekretariat i København, og efter at Københavns Højskoleforening velvilligst havde stillet lokaler til rådighed midlertidigt, ansattes en sekretær til at lede det daglige arbejde.

Her skal kort redegøres for, hvad sekretariatet har arbejdet med i det forløbne halvår:

a) Da det er af så stor vigtighed for udbredelsen af kendskabet til højskolen og dens arbejde at pressen følger dette med interesse, satte vi straks meget ind på at få gode kontakter, hvilket lykkedes over al forventning. Pressen (såvel i hovedstaden som provinsen) har bragt udførlige artikler om højskolernes nye fremstød, og der har været interviews med både højskoleforstandere og tidligere højskoleelever.

b) For at muliggøre at unge fra byerne kan komme paa højskole, er det nødvendigt, at orlovsproblemet løses. Ved en stikprøve vi foretog i København, viste der sig stor interesse for at give ungdommen mulighed for et højskoleophold, og dette førte til, at vi i forbindelse med Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund rettede 1000 forespørgsler til virksomheder over hele landet, om man var villige til at give sit personale orlov.

c) Det lykkedes at få placeret en udsendelse om højskolen i radioen fredag den 22. sept. Udsendelsen var betitlet »Lær dem blot, hvad der er værd at elske«. Der medvirkede elever fra Krogerup, Askov, Snoghøj, Høptrup, Roskilde og fra Ollerup Gymnastikhøjskole samt forstanderne Uffe Grosen, Johs. Novrup og kirkeminister Bodil Koch.

d) Højskole på virksomhederne. Denne del af vort arbejde er sikkert den vanskeligste, men også den mest betydningsfulde. Vi har forsøgt at få tilladelse til at holde højskoleaftener rundt omkring i personaleklubberne. Efter denne første orienterende aften kan man så melde sig til en »højskolevinter« på virksomheden. De foredrag og det kammeratlige samvær, som kan opnås på disse møder to gange om måneden, kan naturligvis blot betragtes som en førstehåndsorientering, men det kan *måske* vække nogen forståelse af, hvad højskole er og tilskynde til et højskoleophold. Til disse højskoleaftener har elever fra Den fri Lærerskole, Ollerup, samt medlemmer af høj-

skolernes københavnskredse været indbudt for at »blande sig med tilhørerne« og gennem samtaler mand og mand imellem fortælle om, hvad de har fået ud af deres højskoleophold.

e) Mange højskolefolk mener, at man har størst chance for at komme i kontakt med byungdommen, hvis man kender byens alvorligste problemer. For at imødekomme denne opfattelse har vi etableret en kontakt med Kofoeds skole, således at unge højskolefolk kan bo og arbejde på denne skole midt imellem de hjem- og subsistensløse.

f) Der er etableret kontakt mellem ungdomsklubberne i København og højskolerne i Nordsjælland om week-endkursus i vinteren 1950—51. De unge fra København kommer på besøg på højskolen i to dage og bor og spiser sammen med eleverne. Endvidere vil man forsøge at få gennemført 8-dage på højskole også for disse unge.

Dette var en kort oversigt over landselevforeningens foreløbige arbejde og mål. Det er kun en spæd begyndelse, der foreløbig har koncentreret sig om København. Når vi har fået fastere greb her, er det meningen at vende sig mod provinsen og landdistrikterne. — Vi kan i dette arbejde overhovedet intet udrette, hvis vi ikke har højskolerne og deres tidligere elever bag os. Vi har brug for både tillid, overbærenhed og velvilje. Man har fra enkelt side udtalt, at vi »ikke skal forsøge at lære højskolefolkene, hvordan de skal holde højskole.« Noget sådant forsøger vi naturligvis heller ikke. Vort arbejde er af helt praktisk art, at forsøge at bringe de store befolkningsgrupper, der ikke kender noget til folkehøjskoler, kendskab til denne særprægede danske ungdomsskole.

København i oktober 1950.

Erik Halvorsen.

Endnu et fremstød.

Landselev-foreningens formand og Højskolebladets redaktør har bedt om plads også i vort årsskrift for denne opfordring til at holde og dermed støtte bladet.

Da Højskolebladet har betydet så meget for den sag, som også er folkehøjskolens, giver vi gerne plads for det følgende.

U. Gr.

Højskolebladet har i mange år været det naturlige bindeled mellem højskolerne, deres venner og gamle elever. I dets spalter drøftes problemer, som har forbindelse med højskolen og dens arbejde, og her belyses den almene kulturdebat fra højskolesynspunkt.

Fra den sidste årgang kan således nævnes f. eks. diskussionen om landbougdommens fritid, debatten om folkekirken — paa baggrund af prof. Lindhardts radioforedrag, talrige orienterende artikler om uden- og indenrigspolitik, om kunst, teater, litteratur, kirke- og skoleforhold.

Men Højskolebladet vil også gerne medvirke i Landselevforeningens forsøg på at vinde nyt land for højskoletanken i vort folk. Dels vil det bringe bud fra de unge kredse, der kommer i forbindelse med højskolen, dels danne bro mellem gamle og nye tanker.

Hvis bladet skal have en større kreds i tale, er det imidlertid nødvendigt, at ikke blot stofområdet, men også

bladets omfang og medarbejderstab forøges, og dette kan kun ske ved en tilgang af nye holdere.

For Landselevforeningens arbejde er det af stor værdi at have samarbejde med Højskolebladet, idet alle de meninger, som brydes om dette arbejde, og alt det friske initiativ, som skal gøre det levende og aktivt, kan komme til orde i bladets spalter. Vi opfordrer derfor ivrigt alle gamle højskoleelever til at slutte op om Højskolebladet og ikke blot selv holde det, men også få andre interesseret og derved give bladet det økonomiske ryg-stød, som kan muliggøre en udvidelse til gavn for alle.

For Højskolebladet:

Helge Skovmand,
redaktør.

For Landselevforeningen:

Jørgen Jørgensen,
formand.

Sidste skoleårs elever.

Vinterholdet 1949—50.

Andersen, Erik, »Østergård«, Hjortsvang St.
 Andersen, Holger, Marienhoff, Ryomgård.
 Andersen, Jørgen Peter, Kragkær, Nordenskov.
 Andersen, Svend Aage, Borre, Oksbøl.
 Andersen, Vagn, Raunholt, Tranbjerg.
 Anthonsen, Povl, Hog, Thorsager.

Bligaard, Laust, Hindborg, Hem.
 Bomholt, Jens Knud, Hem, Skanderborg.
 Boye, Leif, »Nordgård«, Grevinge.
 Bruhn, Gunnar, Lunde, Jylland.
 Baagø, Flemming, Gammelby, Vejen St.

Carlsen, Frede, Venslev, Skibby.
 Carstensen, Chr. Vagn, Overvindinge, Klarskov St.
 Christensen, Harry Elbækgaard, Giver, Års.
 Christensen, Henning Bruhn, »Erikspryd«, Herritslev,
 Lolland.
 Christensen, Kristian, »Hjortskjærgård«, Hindborg, Hem.
 Christensen, Laurids Kongsted, Grødde, Ikast.
 Christensen, Søren, Skødstrup.
 Christiansen, Poul Fejer, »Egemosegård«, Atterup, Grevinge.

Drickjær, Svend, Overby, Hovedgård.

Ebbesen, Oluf, Lindeballe, Farre.
 Ebsen, Otto, Frørupskov, Flensborg amt.

Frandsen, Kristian, Gørding.

Gallus, Georg, Hattenhofen, Göppingen, Tyskland.
 Gammelgaard, Thøger Lund, Fortuna Allé 7, Esbjerg.
 Glarbjerg, Kaj, Skjold.

Hansen, Hans, Kolle, Nr. Nebel.
 Hansen, Hans Nordtorp, Søllinge, Pederstrup.
 Hansen, Henning, Tornemark, Sandved.
 Hansen, Holger, Hajstrup, Øsby.
 Hansen, Karl Heinz, Sdr. Brarup, Angel, Slesviggade 66,
 Sydslesvig.
 Hansen, Knud Aksel, Kjeldinghøjgård, Bjæverskov.
 Hansen, Laurids, Nr. Broby, Fyn.
 Hansen, Magnus, »Toftegård«, Soderup, Hedehusene.
 Hansen, Søren, »Bygholm«, Strellev, Ølgod.
 Hansen, Tage, »Rønrogel«, Nordenskov.
 Hansen, Verner Mølholm, Bilstoft, Næsbjerg.
 Henriksen, Hans Valdemar, Åholm, Hønsehaven,
 Stenstrup St.
 Hornbek, Jens Høj Rasmussen, Karlby, Hornslet.

Jensen, Aksel, Sullerup, Stubbekøbing.
 Jensen, Ernst Søren, Hvilsted, Odder.
 Jensen, Frede, Dybbøl Tving, Ragebøl.
 Jensen, Jens Arne Hejn, Sejstrup, Gredstedbro.
 Jensen, Poul, Rubjerg, Gølstrup, Vendsyssel.
 Jensen, Sven Kildgård, »Kildagergård«, Tyelse, Slagelse.
 Jensen, Viggo, Ingerslev, Hasselager.
 Johansen, Niels Lindberg, Tinghøj, Varde.
 Juul, Olav, Edslev, Hørning.
 Jørgensen, Ejvind, Ormslev.
 Jørgensen, Helmer Folke, Ramløse, Helsingø.
 Jørgensen, Knud Michael, Assenbølle, Errindlev, Lolland.
 Jørgensen, Svend Aage Illum, Hejrevej 40, st. tv., Kbh. NV.

Kampp, Helge, Sandager, Fjellerup St.
 Kjeldsen, Frede, Bordrup, Oksbøl.
 Kjær, Gunnar, Darum, Bramminge.
 Knudsen, Niels Helge, Hyllested, Dalmose.
 Krestensen, Kristian Busk, Kradsbjerg, Løgten.
 Kristensen, Folmer Egon, Thorup St.
 Kristensen, Niels, Hindborg, Hem.
 Kristiansen, Svend, Thorlund.

Krogh, Christen Andersen, Smølmark, Broager.
Kaarsholm, Kristian, Måbjerg, Holstebro.

Langkilde, Jens Ejnar, »Solbakken«, Gammelby, Vejen St.
Larsen, Bent Thrige, »Nygård«, Råsted, Vemb.
Larsen, Børge Kjær, Grønnegyden, Søhus, Fyn.
Larsen, Karl Aage IIsø, Allégade 32, Haslev.
Larsen, Poul Erik, Vrensted St., Vendsyssel.
Laursen, Niels, Spøttrup.
Laursen, Laurits P., Galten, Hadsten.
Lindvig, Ahler Thomas, »Fiskbækgård«, Herborg.
Lundby, Hans Sylvest, Ryslinge.
Lundbæk, Kaj, Vejby, Brodal St.
Lydersen, Johannes Tang, Velling St.

Madsen, Erik Lundgren, Københavnsvej 121, Roskilde.
Madsen, Folke, »Enggården«, Asdal, Hirtshals.
Malmos, Poul E., Trunderup, Fyn.
Mikkelsen, Svend Dahlgard, Krejbjerg.
Moltsen, Gunnar, Nr. Harritslev, Hjørring.
Mouritsen, Aksel, Sædding Storgård, Nørre Nebel.
Møller, Bent Balle, Jebjerg, Langå.

Nielsen Arne Løvholt, Sdr. Jellinge, Dalmose.
Nielsen, Erik M., »Stensg.«, Gallelose, Vesterborg.
Nielsen, Evald, Glostrup, Bråde.
Nielsen, Hans Holst, Asdal, Hirtshals.
Nielsen, Hans Høj, Egå, Hjortshøj.
Nielsen, Knud Erling, Tårs St.
Nielsen, Ole, Haugårds Mark, Åbybro St.
Nielsen, Svend Vestergård, Hundslev Nymark, Ladby.
Nissen, Laurids Peter, Brokær, Gredstedbro.
Nørhave, Jens Peter, Årestrup, Skørping.
Nybjerg, Niels Ebbe, Højby Sj.

Olesen, Ingemann Winther, »Lundsgård«, Bangsbo, Læsø.

Plauborg, Johannes, Galtho, Tistrup.
Pedersen, Andreas, Vedersø, Ulfborg.
Pedersen, Ejnar, Tiset, Tranbjerg.
Pedersen, Ejner Bonde, »St. Gåsdal«, Borris.
Pedersen, Erling, Balslev, Ejby St.

Pedersen, Gerhard, Borre, Oksbøl.
 Pedersen, Hans Rosted, Bælum.
 Pedersen, Henning Dahl, Bottrup, Løsning.
 Pedersen, Peder, »Ø. Damsgård«, Ferring, Bonnet.
 Pedersen, Svend, Tårs, Vendsyssel.
 Pedersen, Sven Ravn, Karlby, Hornslet.
 Petersen, Ernst, Stensballe, Horsens.
 Petersen, Henry Fogh, Linde, Spentrup.
 Pihlkjær, Niels, »Taborgård«, Vejen.
 Pihl, Gunner, Osted, Roskilde.
 Povlsen, Svend, Jernved, Gredstedbro St.
 Poulsen, Poul Ulrich, Hestbæk, Roslev.

Rasmussen, Børge Eilif, Grandlygård, Sorterup, Slagelse.
 Rasmussen, Bent, Tornum, Lintrup, Sdr. Jyll.
 Rasmussen, Elvin, Solbjerg, Århus.
 Rasmussen, Hans Arne, »Vadebrogård«, Blangslev, Lou.
 Rasmussen, Hans Jørn, Kærgårds Mark, Bramminge.
 Regel, Erlind Hansen, Dybmose, Gørding.

Sams, Povl, Vallekilde.
 Sandal, Jørgen, Udby, Holbæk.
 Skorstengaard, Vagn, Skødstrup, Løgten.
 Skov, Jens Pedersen, Fole, Sdriyll.
 Sommer, Kristen, Bjerregård, Brædstrup.
 Steppat, Karl, Sønderborg.
 Sørensen, Holger, Treia, Sydslesvig.
 Sørensen, Jens, Linnerup, Hjortsvang.
 Sørensen, Knud Vagn, Thorslunde, Svinninge.
 Svendsen, Harald, Rindom, Ringkøbing.
 Svenninggård, Arne, Smidstrup, Vrå.

Thestrup, Ib, Ejby Mark, Kirke-Hyllinge.
 Thomsen, Frode, Gjellerup, Varde.
 Thøgersen, Hans Brinch, Kolle, Nr. Nebel.
 Toft, Frede, Dynt, Broager.

Vogdrup, Erik, Tårs, Vendsyssel.
 Villadsen, Anders Mølgaard, Øster Lindet.

Sommerholdet 1950.

- Aaby, Else, Søllinge, Pederstrup, Fyn.
 Abrahamsen, Erna, Jelling Mark, Jellinge.
 Agerskov, Edith, Vallekilde, Hørve.
 Andersen, Ester Marie, O. Bredelund, Tårs.
 Andersen, Helga, Alslevvrå, Øster Højst.
 Andersen, Inge, Kelleklinte, Jerslev Sj.
 Andersen, Inger Elisabeth, Højby, Ørting, Jyll.
 Andersen, Marie, Højbjerggård, Maltbæk, Vejen.
 Andersen, Tove, Nysøgård, Arløse, Sandved.
 Andreasen, Vera, Lunde Jyll.
- Backmann, Ingeborg, Fraugde-Kærby, Marslev, Fyn.
 Bachmann, Lis, Skellerup, Ullerslev, Fyn.
 Bak, Karen, Nielstrup, Rønnede.
 Bakke, Edith, »Bakken«, Sindal.
 Bangshaab, Else, El Zorro, F. C. N. G. R., Argentina.
 Bedsted, Else, Hvilsager, Mørke.
 Bomholt, Dagmar, Hovgård, Lystrup St., Jyll.
 Brogård, Kirsten Marie, »Lille Juelseje«, Ølstrup, Lervang.
- Carlsen, Ellen Margrethe, »Mømmetoft«, Åsted, Kvissel.
 Christensen, Karen Edith, Edslev, Hørning St., Jyll.
 Christensen, Karen Sig, »Holmgård«, Råsted, Vemb.
 Christensen, Rigmor, Hår, Hinnerup.
 Christiansen, Anna, Dannebrogsgade 38, Brønderslev.
 Christiansen, Mathilde, Nyby, Brørup.
- Duelund, Else, Holsmose, Nyborg.
- Fredslund, Ingrid Rasmussen, Tirslund, Holsted.
 Friis, Karen Inger, Mundelstrup.
- Garder, Marie, Vintrup, Lintrup.
- Hågensen, Bente, Ejby, Kirke Hyllinge.
 Hansen, Elise Eskelund, Gejsing, Lunderskov.
 Hansen, Gunder, Kragelund, Bramminge.
 Hansen, Ingrid, Radstrup, Marslev, Fyn.
 Hansen, Jutta Bie, Ryslinge.
 Hansen, Karen Margrethe, Faurskov, Gelsted.
 Hansen, Kirsten, Krogsgård, Nr. Broby St.

Hansen, Kirstine Marie, »Lundgård«, Hodde, Tistrup.
 Hansen, Signe, Trebjerre, Flemming St.
 Hansen, Solvejg, Søndermark, Tøvelde, Stege, Møn.
 Haugård, Eva, Vollerup, Vrå.
 Havskov, Gertrud, Nr. Vium, Vemb.
 Heinesen, Anna, Lervig, Færøerne.
 Helander, Anna-Lisa, Box 22, Ryningsnäs, Sverige.
 Henriksen, Else, Bedsted, Thy.
 Henriksen, Emmy Agergård, Bregndal, Espe, Fyn.
 Henriksen, Sonja, »Bækgård«, Grønbjerg, Jyll.
 Hermansen, Bodil, Låsby, Jyll.
 Hessellund, Lis, Ramsing St.
 Horsbøl, Hanna, Lunde, Jyll.
 Højgård, Tove, Rold, Arden.
 Højriis, Magda, Tinghøj, Roslev, Salling.

Ipsen, Anna, Falling.
 Iversen, Stinne, Grætrup, Roslev.

Jacobsen, Lis Henny, »Frydendal«, Søndermarken, Vejle.
 Jacobsen, Nina Esther, »Frydendal«, Søndermarken, Vejle.
 Jakobsen, Anne-Lise Dahl, Vindinge, Roskilde.

Jensen, Asta, Lindeballe, Farre.
 Jensen, Edel Alice, »Tronsgård«, Kvissel.
 Jensen, Ellen, Ballen, Kolby, Samsø.
 Jensen, Esther, Ørritslev Brugsforening, Otterup.
 Jensen, Gerda, Thise Kær, Manna, Vendsyssel.
 Jensen, Gerda, Englevåd, Jyderup St.
 Jensen, Inger, Sdr. Tranders Frugtplant., Gistrup.
 Jensen, Inger Marie, Sørup, Stokkemarke.
 Jensen, Katrine, Hjerup, Årup.
 Jensen, Krista Cecilie, Mollerup, Ørum, S.d.l.
 Jensen, Ruth Lund, Vejle, Allested.
 Jespersen, Vera Skåning, Bostrup, Lyby.
 Johansen, Inger Margrethe, Sletnæs, Harpelunde, Lolland.
 Johansen, Margrethe Lindberg, Nørremarken, Varde.
 Johannsen, Minna, Hallenslev, Gørlev.
 Jørgensen, Anna Margrethe, Hammer Riselod, Loust.
 Jørgensen, Edith Johanne, Helle, Fåborg, Varde.
 Jørgensen, Else Kirstine, Gammelbygård, Sværdborg,
 Lundby.

Kaae, Anna, »Volsgård«, Studsgård.
 Kirk, Gudrun, Eriksminde, Boulstrup.
 Kjeldsen, Karen Vibeke, »Solhøj«, Eltang St.
 Kjærsgård, Kathrine Hindhede, Nr. Holmgård, Lem.
 Knudsen, Ose Christine, Kampen, Sylt, Sydslesvig.
 Kristensen, Stinne, Gl. Præstegård, Grønbjerg.
 Kristiansen, Henriette, Krarup, Tistrup.
 Kærgård, Signe, Lyby.

Lambertsen, Signe, Kragelund, Bramminge.
 Laustsen, Sinne, Rævind, Sparkær.
 Larsen, Inge, Klæstrup, Jerslev, Jyll.
 Larsen, Margit Nøhr, Råbylille, Stege, Møn.
 Lorentzen, Doris, »Risgård«, Kattinge, Roskilde.
 Lorentzen, Ingeborg, Gjerndrup, Brørup.
 Lundby, Anna Kirstine, Ryslinge.
 Lystlund, Karen, Hveensvej 27², København S.

Madsen, Else, Vesterg., Hundstrup, V. Skerninge.
 Madsen, Gerda, Nr. Tornby, Tornby St., Jyll.
 Mikkelsen, Clara Bjernemose, »Ny Lammehauge«, Ringe.
 Mikkelsen, Karen Margrethe, St. Lyngdal, Gern.

Nielsen, Anna Margit, »Fredelund«, Barrit St., Jyll.
 Nielsen, Annemarie, Tirslund, Holsted.
 Nielsen, Else, Boller Møllegård, Tårs.
 Nielsen, Gunver, Kolby Brugsforening, Kolby, Samsø.
 Nielsen, Krista, Kirkeby, Sdr. Omme St.
 Nielsen, Kirsten, Erritsø, Fredericia.
 Nørgård, Anna, »Bjerg«, Madum, Ulfborg.
 Nybjerg, Signe, Højby Sj.

Olm, Anni Dorathea, Haurup, Flensborg, Sydslesvig.
 Olesen, Lis, Kærbølling, Bredsten.
 Olesen, Maren Linding, Kopperup, Mejrup, Holstebro.
 Olesen, Thekla, Hundstrup, Thy.
 Olsen, Ingrid Bjerre, »Birkholm«, Svinninge St., Sj.
 Overgård, Edith Dissing, Vester Jølby, Erslev, Mors.
 Overgård, Ellen Dissing, Vester Jølby, Erslev, Mors.

Pallesen, Meta Linding, Gammelgård, Gårde.
 Pedersen, Asta Grundtdal, »Bjergvang«, Farsø.

Pedersen, Karen, Langagergård, Ø. Uttrup, Ålborg.
 Pedersen, Marie Ravn, »Nordvang«, Karlby, Hornslet.
 Pedersen, Olga, Sepstrup, Christianshede St., Jyll.
 Pedersen, Rignor Tangsgård, Bjergby, Hjørring.
 Petersen, Elisabeth Jelva, Kolby-Kås, Samsø.
 Petersen, Karen, Yderby, Sjællands Odde.
 Poulsen, Inger Margrethe, Grundfør, Hinnerup.

Qvist Sørensen, Minna, Rosenholm, Hornslet.

Rasmussen, Agnes, »Lunde Højgård«, Guldbjerg.
 Rasmussen, Elva Valborg, Kastanieg., Eskildstrup, Rønnede.
 Rasmussen, Johanne, Arnum.
 Rasmussen, Lisa, Kolby Bageri, Samsø.
 Rossing, Lis, Skærbæk, Fredericia.

Sivesgård, Birgit, Ingstrup, Vendsyssel.
 Skoven, Elna, Krogager.
 Smedegård, Sanne, Brejning, Videbæk.
 Søndergård, Sigrid, Lind, Herning.
 Sørensen, Aase, Lading Nedergård, Mundelstrup.
 Sørensen, Emma Dyrbjerg, Framlev, Harlev, Jyll.
 Sørensen, Gerda Irene, »Kodbølgård«, Vestkjær, Ølgod.
 Sørensen, Ketty, Hug Vedersø, Ulfborg.
 Sørensen, Marie, »Klyngegård«, Vostrup St.
 Sørensen, Signe, Over Mårslet, Mårslet, Jyll.
 Svendsen, Grethe, Brastrupholm, Spentrup, Randers.

Thomsen, Lilly Solvang, Lyne, Ølgod.

Viborg, Grethe Skou, Meltoft, Dybe, Bonnet.
 Vind, K. Helga, »Ny Blåholm«, V. Nebel, Esbjerg.
 Vind, H. Ingrid, »Ny Blåholm«, V. Nebel, Esbjerg.

Zollitsch, Dietlinde, Berlin W 30, amerik. Sektor,
 Barbarossastr. 6^a, Tyskland.

Lærlingebesøget på Vallekilde Folkehøjskole 1949—50.

	Vinter	Sommer	Ialt
Fra København	1	1	2
— Københavns amt	0	1	1
— Roskilde amt	4	2	6
— Frederiksborg amt	2	0	2
— Holbæk amt	7	11	18
— Sorø amt	6	1	7
— Præstø amt	3	6	9
— Odense-Assens amt	4	6	10
— Svendborg amt	5	10	15
— Maribo amt	4	2	6
— Ålborg amt	4	4	8
— Hjørring amt	10	12	22
— Viborg amt	7	7	14
— Thisted amt	1	4	5
— Århus amt	7	11	18
— Skanderborg amt	7	4	11
— Randers amt	11	4	15
— Ribe amt	24	19	43
— Ringkøbing amt	11	15	26
— Vejle amt	2	10	12
— Haderslev amt	4	1	5
— Åbenrå amt	0	0	0
— Tønder amt	0	2	2
— Sønderborg amt	4	0	4
— Bornholm amt	0	0	0
— Færøerne	0	1	1
— Sydslesvig	3	2	5
— Andre lande	1	3	4
Ialt....	132	139	271

Blandede meddelelser.

Bogen »Fra Vallekilde folkehøjskole« trykkes i 4500 eksemplarer.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 3 kr. Medlemmer af lærlingeforeningen vil først i december få årsskriftet tilsendt på postoprævning. *Forandring af adresse må meldes til kassereren inden hvert års 1. sept. Medlemmer, som ikke inden denne dato skriftligt har udmeldt sig af lærlingeforeningen, er pligtige at betale årsbidraget.*

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinge (elevmøde) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år *den tredje søndag i juli*. Mange af deltagerne kommer den foregående lørdag aften. *Tæpper, lagner og håndklæde må medbringes, ligeledes gaffel, kniv og teske.* Nogle kan måske let medbringe et telt. *Ernæringskort, kaffe og sukker in natura, medbringes.*

Efterårsmødet 1951 afholdes i de *3 dage søndag—tirsdag den 16.—18. sept.* Alle er velkomne. De, der ønsker at bo på skolen, må meddele det i god tid og medbringe sengetøj og ernæringskort. Sukker og kaffe medbringes in natura.

Lokale elevmøder vil antagelig blive afholdt de sædvanlige steder, således på Egå efterskole ved Århus den første søndag i september, i Odense den anden lørdag i september og i Skjern og Hjørring omkr. 1. oktober. Ved elevmødet i Vallekilde i juli vil der blive givet nærmere besked. Vi henviser i øvrigt til bekendtgørelser i de lokale aviser.

Skolen får helt eller delvis frit tilsendt et stort antal dagblade, ugeblade og tidsskrifter. Vi påskønner denne imødekommenhed og takker derfor.

Hvis nogen af vore tidligere sommerelever skulde ønske at blive vore medhjælpere i spisestue eller køkken, vil vi være dem taknemmelige, om de i god tid vil sende besked til os.

Jaruplund Højskole.

Jaruplund Højskole blev indviet på Grundtvigs fødselsdag den 8. sept. i år. Et femårigt, langt og besværligt afsnit af skolens historie fik dermed sin afslutning. Vi følte festen, for det blev en virkelig fest, som et hjerteligt velkommen i højskolernes kreds og et varmt håndslag fra alle de ca. 500, der nordenskels og søndenskels fra fandt vej til skolen den dag, og fra mange, mange flere, som i tanker og hilsener var med os under festen. Ja, endog fra højskoler i Finland, Sverige, Norge og Island kom der gode ønsker for skolens arbejde.

I nøgen jord, men på grundmur, der kan holde, står nu Nordens sydligste højskole.

Når dette læses, er vi i gang med vort første vinterhold på 32 unge mænd fra alle Sydslesvigs egne og samfundslag og med vidt forskellige kundskaber i dansk. Vi havde ikke turdet vente fuldt hus allerede den første vinter. Åge Rasmussen, tidligere lærer på Rønshoved, er

eneste fast lærer, 3 andre har enkelte timer. Sønderjydsk Skoleforening og Dansk Skoleforening for Sydslesvig støtter skolens drift.

Allerede i marts—april havde vi i ufærdige bygninger et lille hold piger, hvoraf de fleste var på skole i Danmark i sommer. Vi har siden haft flere kursus, blandede og rent sydslesvigske, vi har haft nogle »en dag på højskole« og éndagsstævner, og vi har haft aftenfester for unge i de omliggende sogne og fra Flensborg. Vi er ved at komme ind i en højskoles arbejdsrytme.

Der er så nær til opgaverne her, de er mange, næsten for mange. Varsomt, men åbent skal der gås frem. Her er sandheden næsten altid broget, og dog må den ikke være nogen mand for broget. Kender man noget til kræfter, der sandfærdigt giver mennesker mod til at håbe og tro til at holde ud, må det klares og deles med andre. For det gælder jo livet. Vi synes, vi har kunnet mærke, at der mellem danske mennesker hernede også er brug for Jaruplund Højskole.

En hjertelig hilsen til alle, der følger denne skoles arbejde med opmærksomhed og gode ønsker.

Bodil og Jørgen Jessen.

Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening

12. juli 1949—8. juli 1950

	Kr.	Ø.		Kr.	Ø.
Indtægt			Udgift		
Kassebeholdning 12. juli 1949	13077	15	Trykning af årsskriftet	6420	00
Medlemsbidrag	9727	12	Porto	2090	60
Valg af gl. årsskrifter	17	50	Forsendelse af årsskriftet	130	00
Vandrebog	25	00	Bestyrelsens rejseudgifter	38	45
Renter	333	19	Understøttelse til elever	490	00
			Blanketter	150	50
			Kassererens løn	400	00
			Kartoteksarbejde	12	00
			Kranse	60	00
			Landsforeningen	814	00
			Sekretærerens rejseudgifter	51	65
			5000 Brevkort	175	00
			Den fri lærerskole, Ollerup	500	00
			Lokale elevmøder	100	00
			Kassebeholdning 8. juli 1950	11747	76
	23179	96		23179	96

Regnskab med bilag er gennemset og fundet i orden, kassebeholdningen konstateret tilstede.

Vallekilde, d. 12. juli 1950

Valdemar Nielsen

Vagn Aage Fredslund

INDHOLD

	Side
Lucas 2,8.—11.	2
<i>Niels Skovgaard</i> : Hyrderne	3
<i>Erik Getting-Hansen</i> : Barnet, som kom fra Gud	4
<i>Uffe Grosen</i> : Folkelig kultur	9
<i>Vald. Nielsen</i> : Kulturopgør og forkyndelse	20
<i>Inga Nielsen</i> : Min bedste ven blandt bøgerne	30
<i>K. Killemosé</i> : Hvad bør bestemme linjen i dansk folkelig gymnastik?	43
<i>Henry Hansen</i> : Rejsebrev fra Tyskland	54
<i>Uffe Grosen</i> : Fra Vallekilde folkehøjskole	63
<i>Erik Halvorsen</i> : Landselevforeningen	101
<i>Helge Skovmand</i> og <i>Jørg. Jørgensen</i> : Endnu et fremstød ..	104
Sidste skoleårs elever	106
Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole 1949—50	114
Blandede meddelelser	115
<i>Bodil</i> og <i>Jørgen Jessen</i> : Jaruplund højskole	117
Regnskab	119